

T.C. HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI

KAMU MALİYESİ RAPORU

2021-I

Mayıs 2021

**T.C. HAZİNE VE
MALİYE BAKANLIĞI**

Sayı 1

İçindekiler

1.	Makroekonomik Gerçekleşmeler ve Görünüm	1
1.1.	Küresel Ekonomik Gelişmeler	1
1.2.	Türkiye Ekonomisi Gelişmeleri	4
1.3.	Kamu Maliyesi Gelişmeleri.....	13
2.	Merkezi Yönetim Bütçe Tahminleri.....	14
3.	Merkezi Yönetim Bütçe Gelişmeleri.....	17
3.1.	Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	17
3.1.1.	Vergi Gelirleri	18
3.1.2.	Vergi Dışı Gelirler	24
3.2.	Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri	25
3.2.1.	Faiz Hariç Harcamalar.....	26
3.2.2.	Faiz Harcamaları	28
4.	Riskler	31
5.	Finansman	33
6.	Merkezi Yönetim Borç Stoku.....	38
7.	Hazine Nakit Gerçekleşmeleri.....	39
8.	Kamu İşletmeleri	41
9.	Ekler	44
	Ek-1: AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stoku	44
	Ek-2: Altın İthalatının Azaltılmasına Yönelik Çalışmalar ve Etkileri	47
10.	Veri Yayımlama Takvimi.....	48

Tablolar

Tablo 1: Küresel Büyüme, Ticaret ve Enflasyon Görünümü (% değişim).....	1
Tablo 2: Küresel Bütçe Açığı ve Toplam Borç	3
Tablo 3: İstihdamı Artıracak Temel Politikalar.....	7
Tablo 4: Cari Açıkla Mücadelede Temel Politikalar	9
Tablo 5: Fiyat İstikrarını Güçlendirmek İçin Temel Yapısal Politikalar.....	10
Tablo 6: Finansal Sektörü Güçlendirmek İçin Temel Yapısal Politikalar	12
Tablo 7: Gelir Artırıcı Tedbirler (milyar TL)	16
Tablo 8: Merkezi Yönetim Bütçe Tahminleri	17
Tablo 9: 2021 Yılı I. Çeyrek Merkezi Yönetim Bütçe Gelir Gerçekleşmeleri	18
Tablo 10: 2021 Yılı I. Çeyrek Merkezi Yönetim Bütçe Gider Gerçekleşmeleri	25
Tablo 11: 2021 Yılı I. Çeyrek İç Borçlanma	37
Tablo 12: 2019-2020 Yılları Merkezi Yönetim Borç Stoku Değişimi (milyon TL)	38
Tablo 13: 2021 Yılı I. Çeyrek Merkezi Yönetim Borç Stoku (milyon TL).....	38
Tablo 14: 2021 Yılı I. Çeyrek Hazine Nakit Gerçekleşmeleri.....	40
Tablo 15: AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stoku/GSYH Oranının AB Ülkeleri ile Kıyaslaması (%)	44
Tablo 16: Duyarlılık Analizi Sonucunda Borç Stokunda Gerçekleşebilecek Nominal Artış Miktarları	46
Tablo 17: Veri Yayımlama Takvimi	48

Grafikler

Grafik 1: Küresel Ticaret ve Sanayi Üretim Endeksi (2019 Aralık=100).....	3
Grafik 2: GSYH Değişimi (%).....	4
Grafik 3: GSYH Büyümesine Katkıları (% puan)	4
Grafik 4: Üretim Göstergeleri	5
Grafik 5: Beyaz Eşya ve Yurt İçi Otomobil Satışları (3 aylık hareketli toplamın yıllık % değişimi)....	5
Grafik 6: İşgücü Piyasası Göstergeleri (mevsimsel düzeltilmiş)	7
Grafik 7: İhracat ve İthalat (yıllıklandırılmış, milyar dolar)	8
Grafik 8: Dış Ticaret ve Cari İşlemler Dengesi.....	8
Grafik 9: TÜFE ve Yİ-ÜFE (yıllık % değişim)	10
Grafik 10: Kredi Hacmi (yıllık % değişim)	11
Grafik 11: Sermaye Yeterlilik Oranı (%).....	12
Grafik 12: TGA Oranı (%).....	12
Grafik 13: AB-Türkiye Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi/GSYH (2019-2020) (%)	13
Grafik 14: MYB Büyüklükleri (milyar TL)	15
Grafik 15: Vergi Gelirleri (milyon TL).....	19
Grafik 16: Gelir Vergisi (Yıllık Değ., %)	20
Grafik 17: Kurumlar Vergisi (Yıllık Değ., %)	20
Grafik 18: Dahilde Alınan KDV ve İadeler (milyon TL)	21
Grafik 19: ÖTV Petrol ve Doğalgaz Ürünleri (Yıllık Değ., %).....	22
Grafik 20: ÖTV Motorlu Taşıtlar (Yıllık Değ., %).....	22
Grafik 21: İthalde Alınan KDV (Yıllık Değ., %).....	23
Grafik 22: İthalde Alınan KDV (milyon TL).....	23
Grafik 23: 2021-2020 I. Çeyrek Gerçekleşme Farkları (milyon TL)	25
Grafik 24: Faiz Dışı Gider Artışına Harcama Kalemlerinin Oransal Etkisi (%).....	26
Grafik 25: Cari Transferlerdeki Artışa Harcamaların Oransal Etkisi (%).....	27
Grafik 26: MYB Açığı/GSYH (%)	31
Grafik 27: Merkezi Yönetim Borç Stoku/GSYH (%)	32
Grafik 28: İç Borçlanmanın 12 Aylık Hareketli Vadesi.....	33
Grafik 29: İç Borçlanmanın 12 Aylık Hareketli Maliyeti (%)	34
Grafik 30: Türkiye 5 yıllık CDS primi.....	36
Grafik 31: Sermaye Ödemeleri (milyon TL)	41
Grafik 32: Görevlendirme Ödemeleri (milyon TL)	42
Grafik 33: KİT'lerden Elde Edilen Gelirler (milyon TL).....	42
Grafik 34: KİT'lerin Toplam Brüt Satış-Borç Stoku Durumları (milyar TL)	43
Grafik 35: AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stoku/GSYH (%)	44
Grafik 36: AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stokunun GSYH'ye Oranındaki Değişim (2002-2020) 45	
Grafik 37: AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stokunun GSYH'ye Oranındaki Değişim (2019-2020) 46	
Grafik 38: İşlenmemiş Altın İthalatı (ton)	47

1. Makroekonomik Gerçekleşmeler ve Görünüm

1.1. Küresel Ekonomik Gelişmeler

2020 yılının ilk çeyreği sonunda Kovid-19 küresel bir salgına dönüşmüştür. Salgının etkisiyle yaşanan sağlık krizini sınırlandırmak amacıyla tüm dünyada kısıtlama tedbirleri alınmış, kısıtlamalarla birlikte ekonomik aktivite ve ticaret daralmış, işsizlik oranları artmıştır. Salgının ekonomiler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla genişletici para ve maliye politikaları devreye alınmıştır. 2020 yılı ortasından itibaren salgının hafiflemesi, ülkelerin normalleşme adımları ve genişletici politikaların desteğiyle küresel ekonomik aktivite yeniden canlanmaya başlamış ve istihdam kayıpları kısmen de olsa telafi edilmiştir. Ancak, yıl sonuna doğru virüsün yeni varyantlarının ortaya çıkması, vaka sayılarının tekrar artmasıyla birlikte kısıtlamaların yaşanması ve aşılamanın planlandığı kadar hızla hayata geçirilememesi sonucu ekonomik aktivite yeniden baskı altında kalmıştır.

Tüm bu olumsuz koşullar altında küresel ekonomi 2020 yılında, Haziran ayında yüzde 4,9 olan ilk tahminlere göre daha sınırlı bir oranda, yüzde 3,3 daralmıştır. Bu dönemde gelişmiş ülke ekonomileri ortalama yüzde 4,7 daralırken, gelişmekte olan ekonomilerdeki daralma ise yüzde 2,2 olarak gerçekleşmiştir. Salgının en yoğun yaşandığı Avro Bölgesinde daralma yüzde 6,6'ya ulaşmış olup, ABD'de ise yüzde 3,5 seviyesinde kalmıştır. Salgının başladığı Çin ise hızla toparlanarak 2020'yi yüzde 2,3'lük bir büyüme ile kapatmıştır. Bununla birlikte ekonomik aktivitedeki daralma neticesinde küresel ticaret hacmi 2020 yılında yüzde 8,5 azalmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Küresel Büyüme, Ticaret ve Enflasyon Görünümü (% değişim)

	2019	2020	2021 (T)
Küresel Büyüme	2,8	-3,3	6,0
Gelişmiş Ülkeler	1,6	-4,7	5,1
ABD	2,2	-3,5	6,4
Avro Bölgesi	1,3	-6,6	4,4
Gelişmekte olan Ülkeler	3,6	-2,2	6,7
Çin	6,0	2,3	8,4
Hindistan	4,2	-8,0	12,5
Küresel Ticaret Hacmi	0,9	-8,5	8,4
Küresel Enflasyon (yıl sonu)	3,8	2,7	3,7

Kaynak: IMF (T): Tahmin

2020 yılında küresel ekonomi tahminlerin üzerinde bir performans göstermekle birlikte ülkeler, sektörler ve sosyal kesimler arasında önemli ayrışmalar yaşanmıştır. Ülkelerin makroekonomik dengeleri ve yapısal özellikleri, salgınla mücadelede temel belirleyici olmuştur. Birçok ülke genişletici maliye politikaları uygulamış olup, salgının başlangıcından bu yana dünyada uygulanan mali destek paketlerinin büyüklüğü 16 trilyon dolara¹ ulaşmıştır. Rezerv paraya sahip olan ülkeler, genişletici para politikaları kullanmış ve bu dönemde gelişmiş ülke merkez bankalarının bilançoları 10 trilyon dolar genişlemiştir.

Düşük gelirli ülkelerin yaşadığı ekonomik darboğazın aşılması için uluslararası kuruluşlar öncülüğünde destek mekanizmaları kullanılmıştır. Bu kapsamda IMF, Kovid-19 başlangıcından bu yana 87 ülkeye toplam 110 milyar doları aşan finansal destek sağlamıştır. Çoğunluğu Afrika ülkesi 29 düşük gelirli ülkeye ise bugüne kadar yaklaşık 726 milyon dolar borç ertelemesi imkânı oluşturulmuştur. Dünya Bankası, salgının başlangıcından 2021 yılı Haziran ayına kadar dünya nüfusunun yüzde 70'ine denk gelen 100 gelişmekte olan ülkeye ekonomik ve sosyal şoklara karşı hibe ve finansal destekleri içeren toplam 160 milyar dolar ayırmıştır.

Aşıya erişim konusunda ülkeler arasında ayrışma yaşanmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin aşuya erişim imkânları daha fazla iken, özellikle az gelişmiş ülkelerin aşuya erişimini artırmak amacıyla Dünya Sağlık Örgütü öncülüğünde Covax² inisiyatifi hayata geçirilmiştir.

2020 yılında yüz yüze temas gerektirmeyen imalat sektöründe daralma sınırlı, toparlanma hızlı gerçekleşmiştir. İmalat sektörünün aksine yakın temasın yoğun olduğu hizmetler sektöründe daralma keskin, toparlanma ise sınırlı olmuştur. Bu durum, ilgili sektörlerde istihdam kayıplarının da benzer şekilde ayrışmasına neden olmuştur. Salgın sürecinde başta kadınlar ve gençler olmak üzere, düşük vasıflı işgücü gibi kırılgan kesimler daha olumsuz etkilenmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre 2020 yılında dünyada toplam 114 milyon istihdam kaybı yaşanmıştır. Diğer taraftan, salgına karşı kısıtlamalarla birlikte uzaktan eğitim ve esnek çalışma yaygınlaşmış, dijitalleşme hızlanmıştır. Ancak, internet erişimi sınırlı ve teknoloji okuryazarlığı zayıf olan sosyal kesimler arasında farklılaşma derinleşmiştir.

2020 yılında ülkelerin bütçe açığı ve kamu borç stoku önemli ölçüde artış göstermiştir. Kovid-19 salgını nedeniyle artan harcamalar ve azalan gelirler neticesinde; 2020 yılında dünyada genel devlet bütçe açığının GSYH'ye oranı yüzde 10,8'e, kamu borcunun

¹ Raporda yer alan dolar ifadeleri Amerikan Dolarıdır (USD).

² Dünya Sağlık Örgütü öncülüğünde kurulan Kovid-19 aşıları küresel erişim programı.

GSYH'ye oranı ise yüzde 97,3 seviyesine yükselmiştir. Küresel toplam borç ise 281 trilyon doları geçerek tarihi yüksek seviyeye ulaşmıştır (Tablo 2). 2021 yılında bütçe açıkları halen oldukça yüksek seyrederken, küresel ölçekte borçlanmada artış sürmektedir. Artan bütçe açığı, kamu borçları ve yüksek borçluluk önümüzdeki döneme ilişkin riskleri artırmakta, global ölçekte yeni zorluklar oluşturmaktadır.

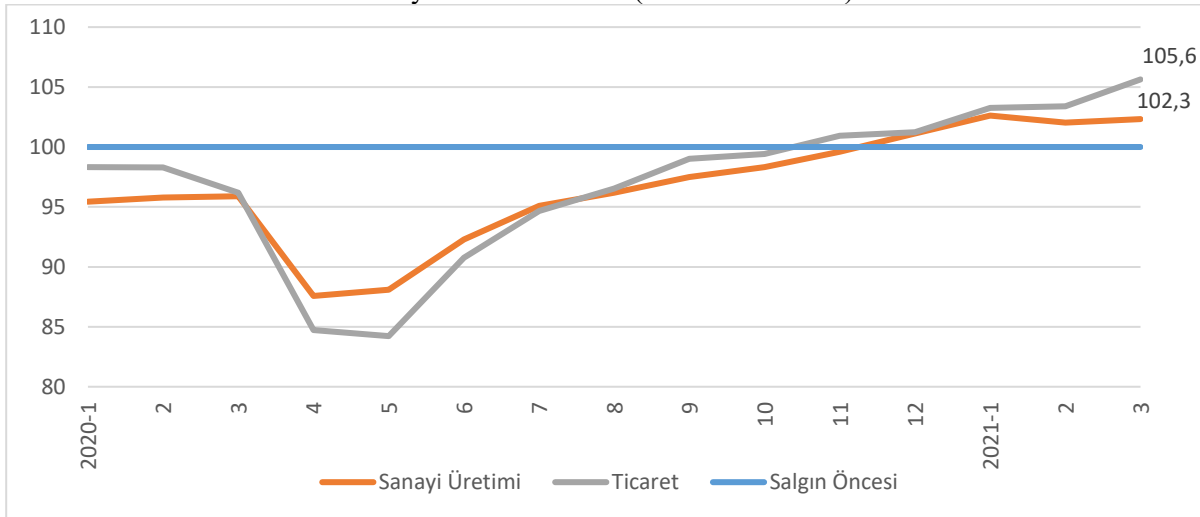
Tablo 2: Küresel Bütçe Açığı ve Toplam Borç

	2018	2019	2020	2021 (T)
Küresel Bütçe Açığı/GSYH (%)	3,0	3,6	10,8	9,2
Küresel Bütçe Açığı (trilyon dolar)	2,6	3,2	9,2	8,6
Küresel Toplam Borç/GSYH (%)	318,3	321,4	355,9	-
Küresel Toplam Borç (trilyon dolar)	245,3	257,4	281,5	-

Kaynak IIF, IMF (T): Tahmin

2021 yılının ilk çeyreğinde, salgının yeniden hızlanmasına rağmen küresel ekonomik aktivitede toparlanma yaşanmıştır. Gelişmiş ekonomiler tarafından uygulanan destekleyici politikaların süreceğine ilişkin güçlü mesajlar verilmesi ve aşılamanın hız kazanması iyimserliği artırmaktadır. Öncü göstergelerden küresel imalat ve hizmetler Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI) verileri, 2020 yılı başındaki seviyelerinin üzerine çıkmıştır. Benzer şekilde, küresel sanayi üretimi ve ticaret de salgın öncesi seviyeleri aşmıştır (Grafik 1).

Grafik 1: Küresel Ticaret ve Sanayi Üretim Endeksi (2019 Aralık=100)

Kaynak: Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis (CPB)

IMF'nin güncel tahminlerine göre 2021 yılında küresel ekonominin yüzde 6, gelişmiş ekonomilerin yüzde 5,1 ve gelişmekte olan ekonomilerin ise yüzde 6,7 büyümesi öngörülmektedir. Küresel ticaret hacminin de yüzde 8,4 artacağı tahmin edilmektedir.

Ekonomilerdeki toparlanma ve artan emtia fiyatlarıyla birlikte 2021 yılında küresel enflasyonda sınırlı bir yükseliş beklenmektedir.

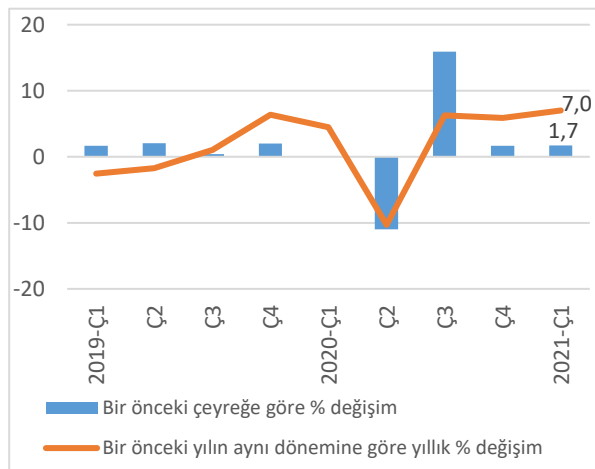
Salgına karşı sağlanan ekonomik direncin ve aşılamanın artmasına rağmen 2021 yılı için belirsizlikler halen devam etmektedir. Virüsün mutasyona uğrayarak etkisini koruması ve aşının küresel ölçekte yaygınlaşmasının zaman alacak olması en önemli risklerdir. Kısa vadede emtia fiyatlarındaki artış, küresel enflasyon, hammadde tedarik sıkıntıları; orta vadede ise artan bütçe açıkları, salgın sonrası dönemde gelişmiş ülke merkez bankalarının para politikalarındaki normalleşme adımları ve yüksek borçluluk önümüzdeki dönemde küresel ölçekte karşılaşılabilecek önemli zorluklar olacaktır. Salgının etkisinin azalmasıyla birlikte normalleşme politikalarının hayata geçirilmesinde uluslararası iş birliğinin tesis edilmesi, küresel dengesizliklerin önlenmesinde büyük öneme sahip olacaktır. Bu çerçevede, özellikle çok taraflı uluslararası kuruluşlara önemli görevler düşmektedir.

1.2. Türkiye Ekonomisi Gelişmeleri

Büyüme

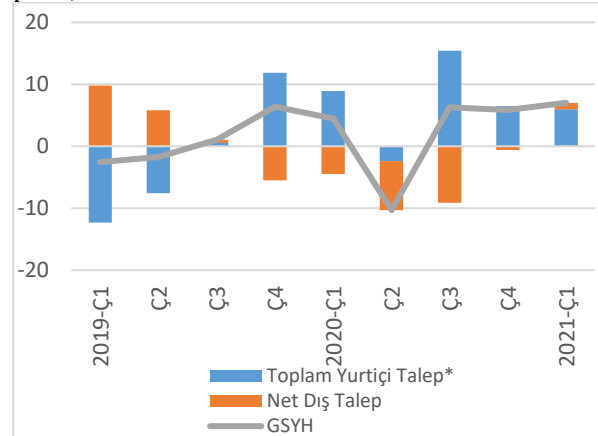
2020 yılında Türkiye ekonomisi, Kovid-19 salgınının olumsuz etkilerini yılın ikinci çeyreğinde belirgin bir şekilde hissetmiştir. Bununla birlikte, salgının olumsuz etkisini azaltmaya yönelik alınan tedbirler ve kredi genişlemesinin desteğiyle, yılın ikinci yarısında güçlü büyüme kaydedilmiştir (Grafik 2). Türkiye, 2020 yılında reel olarak yüzde 1,8 büyüyerek G-20 ülkeleri arasında Çin ile birlikte pozitif büyüme kaydeden iki ülkeden biri olmuştur.

Grafik 2: GSYH Değişimi (%)

Kaynak: TÜİK (*) Stok dahil

Grafik 3: GSYH Büyümesine Katkılar (%)

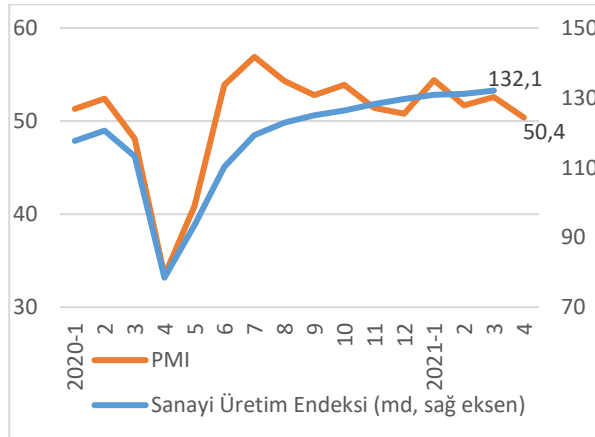

2020 yılında iç talep büyümenin ana belirleyicisi olmuştur (Grafik 3). Zayıf seyreden inşaat yatırımlarına rağmen güçlü makine ve teçhizat yatırımı kaynaklı toplam yatırımlar büyümeye pozitif katkı sağlamıştır. Böylece toplam yurt içi talebin (stok dahil) büyümeye katkısı 7,3 puan olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılında küresel düzeyde salgının etkisi ve salgın kapsamında alınan kısıtlayıcı önlemler nedeniyle başta turizm olmak üzere dış talep sert daralmıştır. Mal ve hizmet ihracatı reel olarak azalırken, altın ithalatının yüksek seyri ve iç talebin desteğiyle artan ithalat sonucunda 2020 yılında net dış talebin GSYH büyümesine katkısı negatif 5,5 puan olmuştur.

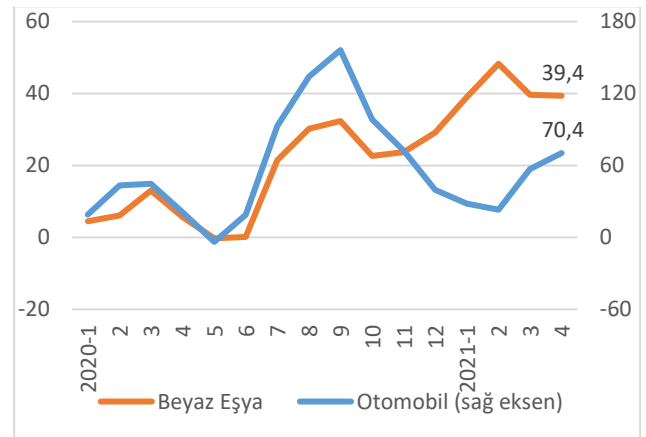
2021 yılının ilk çeyreğinde büyüme, güçlü yatırımlar ve özel tüketim ile dış talebin desteğiyle yıllık yüzde 7 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde toplam yurt içi talebin (stok dahil) büyümeye katkısı 5,9 puan seviyesinde gerçekleşirken, net dış talebin katkısı ise 2019 yılı üçüncü çeyreğinden bu yana ilk defa pozitif dönerek 1,1 puan olmuştur.

2021 yılının ikinci çeyreğine ilişkin öncü göstergeler ekonomide büyüme eğiliminin sürdüğüne işaret etmektedir. Mevsimsel düzeltilmiş kapasite kullanım oranları Nisan ayında artarken, salgın nedeniyle alınan önlemler sonucunda Mayıs ayında gerilemiştir. PMI Nisan ayı itibarıyla bir miktar ivme kaybetse de son on bir aydır 50 eşik değerinin üzerinde bulunmaktadır (Grafik 4). Güçlü dış talep Nisan ve Mayıs aylarında üretimi desteklemeye devam etmiştir.

Grafik 4: Üretim Göstergeleri

Grafik 5: Beyaz Eşya ve Yurt İçi Otomobil Satışları (3 aylık hareketli toplamın yıllık % değişimi)

Kaynak: TÜİK, İSO-Markit, TÜRKBESD, ODD

2021 yılı Nisan ayında dayanıklı tüketim talebi güçlü seyretmiştir. Dayanıklı tüketim mallarından otomobil ve beyaz eşya satışları canlı devam ederken, tüketim malları ithalatı Nisan itibarıyla artışını sürdürmüştür (Grafik 5). Bununla birlikte güven endeksleri Nisan ve Mayıs aylarında zayıflarken, tüketici kredilerinde yavaşlama eğilimi devam etmiştir.

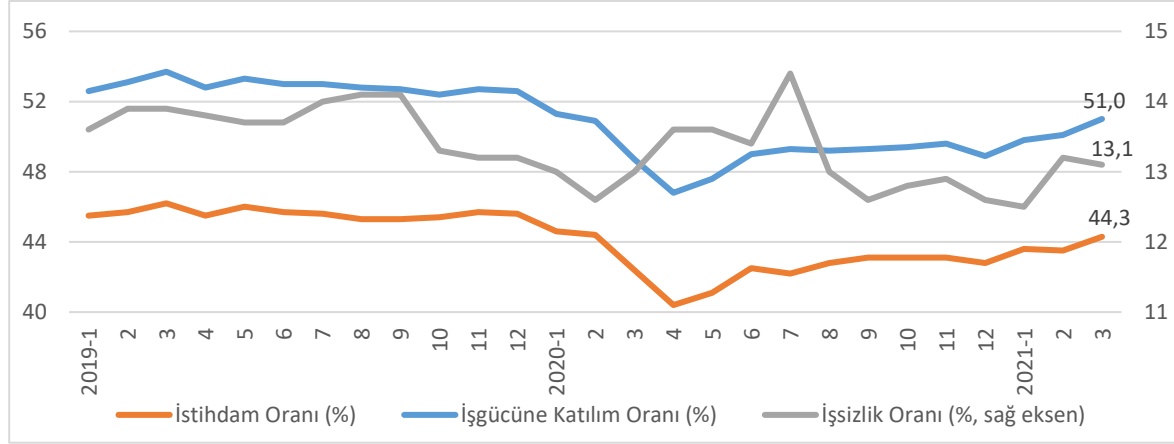
2021 yılı ikinci çeyreğinde güçlü ihracatın ve düşük bazın da önemli katkısıyla çift haneli bir büyüme gerçekleşmesi beklenmektedir. Para ve maliye politikalarındaki ihtiyatlı duruşla büyümenin yılın ikinci yarısında ılımlı seyretmesi öngörülmektedir. Böylece 2021 yılı GSYH büyümesinin Orta Vadeli Program (OVP) tahmini olan yüzde 5,8 ile uyumlu gerçekleşmesi beklenmektedir.

Dış talebin büyümeye önemli ölçüde pozitif katkı sağlaması beklenen 2021 yılında, büyüme kompozisyonunun dengeli bir görünüm arz etmesi öngörülmektedir. Önümüzdeki dönemde yurt içinde ve küresel ölçekte salgının ve aşılamanın seyri ekonomik aktivite üzerinde belirleyici olacaktır. Salgının yeniden hızlanması ekonomik aktiviteyi baskılayabilecekken, salgında ve aşılama olumlu seyir özellikle hizmetler sektörü görünümünü destekleyecektir.

İstihdam

Kovid-19 salgını ve salgının yayılmasını engellemeye yönelik alınan tedbirler nedeniyle geçtiğimiz yıl istihdamda kayıplar yaşanmıştır. Başta hizmetler sektörü olmak üzere fiziki temasın daha yüksek olduğu ve turizmle ilintili sektörlerde istihdam kaybı daha belirgin olmuştur. Ekonomik aktivitedeki canlanma ve salgının ekonomiye etkisini azaltmak için alınan önlemlerle birlikte işgücü piyasası 2020 yılı ikinci yarısında toparlanmaya başlamıştır. Bununla birlikte 2020 yılı genelinde istihdam, 2019 yılına göre yaklaşık 1,3 milyon kişi azalmış, işsizlik oranı yüzde 13,2 seviyesinde gerçekleşmiştir.

2021 yılında işgücü piyasası daha olumlu bir görünüm arz etmekle beraber özellikle hizmetler sektöründeki yavaş toparlanma istihdamı baskılamaktadır. İşgücü piyasasına yönelik tedbirlerin uygulanmasıyla, 2020 yılı Haziran - 2021 yılı Mart döneminde toplam istihdam yaklaşık 2,4 milyon kişi artmıştır. 2021 yılı Mart ayı itibarıyla mevsimsel düzeltilmiş istihdam oranı yüzde 44,3'e yükselirken, işsizlik oranı yüzde 13,1 seviyesine gelmiştir (Grafik 6).

Grafik 6: İşgücü Piyasası Göstergeleri (mevsimsel düzeltilmiş)

Kaynak: TÜİK

Ekonomi Reform Programında, kadınlar ve gençler başta olmak üzere, istihdamı artırmak üzere bir dizi öncelik belirlenmiştir (Tablo 3). Reform programında yer alan eylemlerin hayata geçmesi, salgının hız kesmesi ve hizmetler sektöründe beklenen toparlanmanın önümüzdeki dönemde işgücü piyasasına olumlu yansıması beklenmektedir.

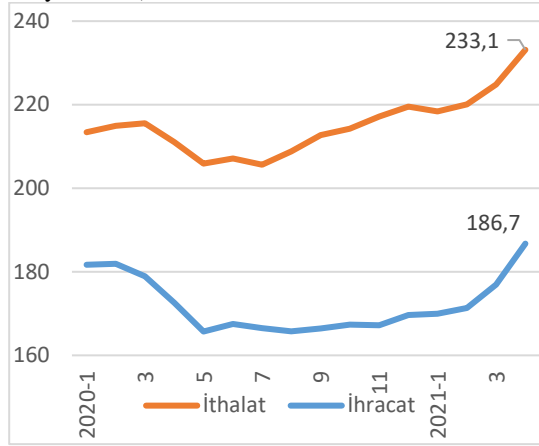
Tablo 3: İstihdamı Artıracak Temel Politikalar

HEDEFLER	İstihdam Teşvikleri Revize Edilecektir.	İlave İstihdama Finansman Desteği Sağlanacaktır.	Genç İstihdamını ve İşgücü Niteliğini Artıracak Adımlar Atılacaktır.	Yeni Nesil Çalışma Yöntemleri Yaygınlaştırılacaktır.	Geleceğin İşleri Odaklı İşgücü Dönüşümü Hızlandırılacaktır.
SORUMLU KURULUŞ	-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı - Hazine ve Maliye Bakanlığı	-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı - Hazine ve Maliye Bakanlığı	-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı - Milli Eğitim Bakanlığı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

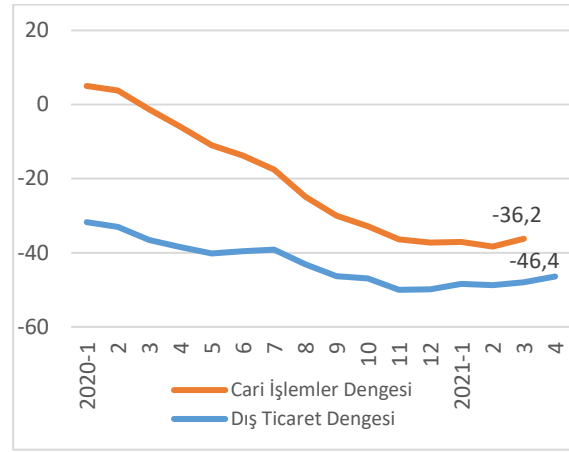
Kaynak: Ekonomi Reform Programı

Cari Denge

Kovid-19 salgınının ilk dönemlerinde, AB ülkeleri başta olmak üzere ticaret ortaklarımızdaki talep daralması ve karantina önlemleri nedeniyle ihracat sert düşüş kaydetmiştir. Ancak, 2020 yılının ikinci yarısında hem ülkemizde hem de dünyada normalleşme süreci ile ihracat toparlanarak, yılı 169,6 milyar dolar seviyesinde kapatmıştır. İthalat ise güçlü iç talep ve yüksek altın ithalatının da etkisiyle 219,5 milyar dolar olmuştur. Böylece 2020 yılında dış ticaret açığı 49,9 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

Grafik 7: İhracat ve İthalat (yıllıklandırılmış, milyar dolar)

Kaynak: TÜİK, TCMB

Grafik 8: Dış Ticaret ve Cari İşlemler Dengesi

2021 yılında özellikle en büyük ihracat pazarımız olan AB ülkelerinin ekonomik olarak canlanması dış talebin güçlenmesini sağlayarak ihracatı ivmelendirmiştir. Nisan ayı itibarıyla yıllıklandırılmış mal ihracatı 186,7 milyar dolara ulaşmıştır. 2021 yılında altın ithalatında³ ve reel ithalatta yavaşlama olmasına rağmen ithalat fiyatlarında gözlenen artış sonucu yıllıklandırılmış ithalat bu dönemde 233,1 milyar dolar olmuş, dış ticaret açığı ise 46,4 milyar dolara gerilemiştir (Grafik 7).

Salgın nedeniyle oluşan seyahat kısıtlamaları ve salgının seyrine ilişkin belirsizlikler turizm gelirlerini olumsuz etkilemiştir. Mal ihracatı ve turizmdeki zayıf görünüme ek olarak güçlü ithalat talebi nedeniyle cari işlemler açığı 2020 yılında 37,3 milyar dolar ile milli gelirin yüzde 5,2'si olarak gerçekleşmiştir. Cari işlemler açığı 2021 yılının ilk çeyreğinde ise; mal ihracatının güçlü seyrine rağmen seyahat gelirlerindeki düşüş ve güçlü ithalat fiyatları nedeniyle yıllık bazda 36,2 milyar dolar olmuştur (Grafik 8).

2021 yılı genelinde mal ihracatının önemli artış kaydederek 200 milyar doların üstünde tarihi yüksek seviyeye ulaşması beklenmektedir. 2021 yılında yüksek emtia fiyatları nedeniyle ithal fiyatlarında önemli artış beklenirken, reel ithalatın ise ekonomik aktivitedeki gelişmelere paralel seyretmesi öngörülmektedir. Salgının gidişatına bağlı olarak küresel düzeyde alınabilecek kapanma tedbirleri, aşılamanın yaygınlığı ile hızına ilişkin belirsizlikler ve uluslararası emtia fiyatlarındaki artış eğilimi cari işlemler dengesi üzerinde risk oluşturmaktadır. Önümüzdeki dönemde dış ticaret hadlerindeki bozulmaya rağmen güçlü mal ihracatı, altın ithalatındaki normalleşme, seyahat gelirlerinde beklenen kısmi iyileşme ve ılımlı

³ Altın ithalatının azaltılmasına yönelik çalışmalara Ek-2'de yer verilmiştir.

kredi büyümesinin cari dengeyi olumlu etkilemesi öngörülmektedir. Böylece cari işlemler açığının milli gelire oranının 2021 yılında yüzde 3 civarına gerilemesi beklenmektedir.

Cari işlemler açığını azaltmak üzere, Ekonomi Reform Programında yer alan kapsamlı yapısal politikalar hayata geçirilecektir (Tablo 4). Üretim çeşitliliğini ve derinliğini artıran; inovasyonu, rekabetçiliği ve verimliliği odağına alan politikalarla cari denge iyileştirilirken, büyümenin finansmanında da dışa bağımlılık azaltılacaktır.

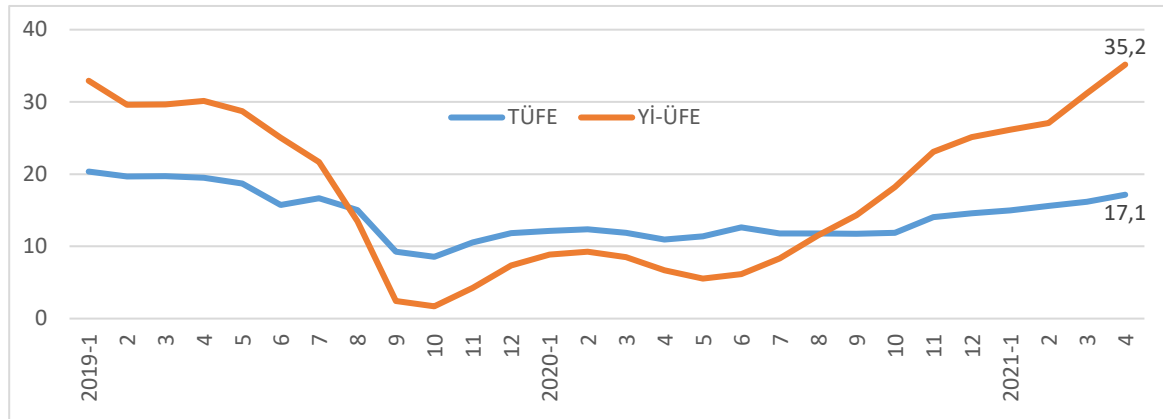
Tablo 4: Cari Açıkla Mücadelede Temel Politikalar

HEDEFLER	Yapısal Cari Açık Azaltılacaktır.	İhracat Tabana Yayılacak, İhracatçılarımızın Rekabet Gücü Artırılacaktır.	Uluslararası Standartlara Uyumlu Bir Kıymetli Madenler ve Taşlar Piyasası Oluşturulacaktır.	Sanayide Yeşil Dönüşüm Desteklenecektir.
SORUMLU KURULUŞ	<ul style="list-style-type: none"> -Cumhurbaşkanı Yardımcılığı -Hazine ve Maliye Bakanlığı -Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı -Ticaret Bakanlığı -Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı -Çevre ve Şehircilik Bakanlığı -Kredi Garanti Fonu 	<ul style="list-style-type: none"> -Hazine ve Maliye Bakanlığı -Ticaret Bakanlığı -Kredi Garanti Fonu -BDDK -SEDDK -Eximbank 	-Hazine ve Maliye Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> -Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı -Çevre ve Şehircilik Bakanlığı -Hazine ve Maliye Bakanlığı -Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı -Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı -Büyükşehir Belediyeleri

Kaynak: Ekonomi Reform Programı

Enflasyon

2020 yılında salgın kaynaklı arz şokları, küresel emtia fiyatlarındaki artış, güçlü iç talep, birikimli döviz kuru gelişmeleri, tarihsel ortalamalarının üzerinde artan gıda fiyatları ve fiyatlama davranışlarındaki bozulma sonucunda enflasyon yüzde 14,6 seviyesinde gerçekleşmiştir. **Son dönemde gerek salgına gerekse döviz kuru gelişmelerine bağlı olarak enflasyonist baskılar belirginleşmiştir.** Yıllık tüketici enflasyonu 2021 yılı Nisan ayı itibarıyla temel mal fiyatları ile uluslararası emtia fiyatlarındaki artışlar neticesinde yüzde 17,1 seviyesine yükselmiştir (Grafik 9).

Grafik 9: TÜFE ve Yİ-ÜFE (yıllık % değişim)

Kaynak: TÜİK

Uluslararası emtia fiyatlarında devam eden yükseliş, tedarik zincirinde süregelen arz kısıtları, navlun maliyetleri ile ithalat fiyatlarında gözlenen artışlar neticesinde üretici enflasyonu yükselişini sürdürerek 2021 yılı Nisan ayı itibarıyla yüzde 35,2 seviyesinde gerçekleşmiştir. Böylelikle, **tüketici fiyatları üzerindeki üretici fiyatları kaynaklı baskılar devam etmiştir.**

Fiyat istikrarını temin etmede politika koordinasyonu son derece kritik bir rol oynamaktadır. Enflasyonun orta vadede; para, maliye ve finansal sektör politikalarının güçlü eşgüdümü ve Ekonomi Reform Programında yer alan yapısal politikaların hayata geçirilmesiyle tek haneli seviyelere gerilemesi öngörülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5: Fiyat İstikrarını Güçlendirmek İçin Temel Yapısal Politikalar

HEDEFLER	Fiyat İstikrarı Komitesi Oluşturulacaktır*.	Erken Uyarı Sistemi Kurulacaktır.	Gıda Kaybı ve İsraflı Engellenecektir.	Enflasyon Ataleti Azaltılacaktır.
SORUMLU KURULUŞ	-Hazine ve Maliye Bakanlığı	-Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası	-Tarım ve Orman Bakanlığı -Ticaret Bakanlığı	-Hazine ve Maliye Bakanlığı

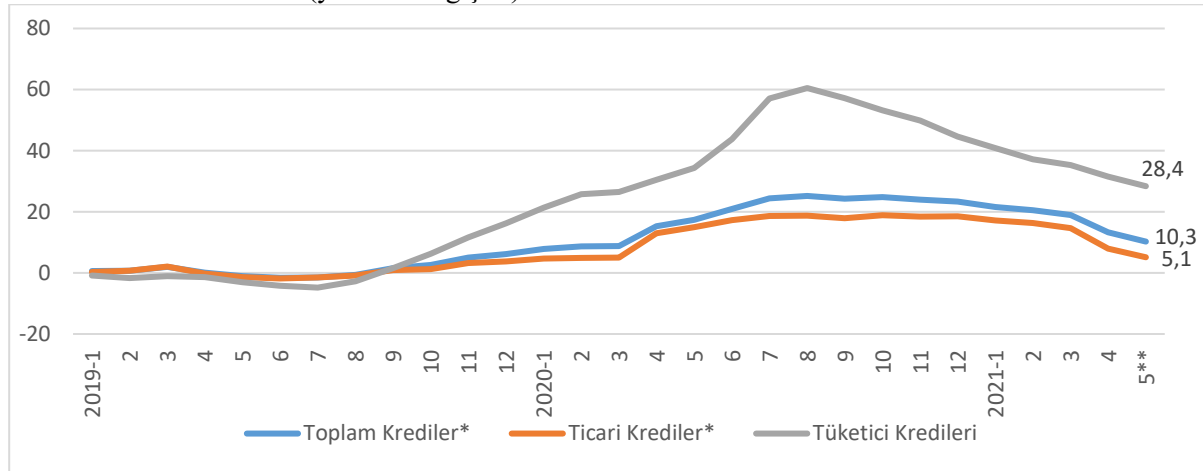
(*) Fiyat İstikrarı Komitesi'nin ana amacı, enflasyon üzerinde risk oluşturan arz şoklarına karşı çözüm önerilerinin geliştirilmesidir. Bu Komite Merkez Bankası'nın para politikalarını tamamlayıcı bir rol üstlenecek olup, ilgili kurum ve kuruluşların katılımıyla arz kaynaklı fiyat artışlarına yönelik yapısal tedbirlere odaklanacaktır.

Kaynak: Ekonomi Reform Programı

Bankacılık Sektörü

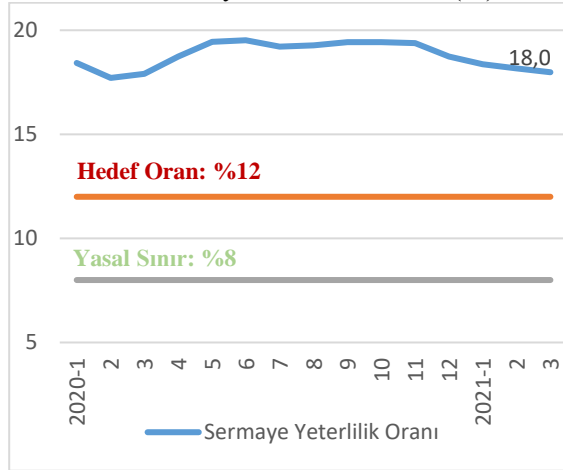
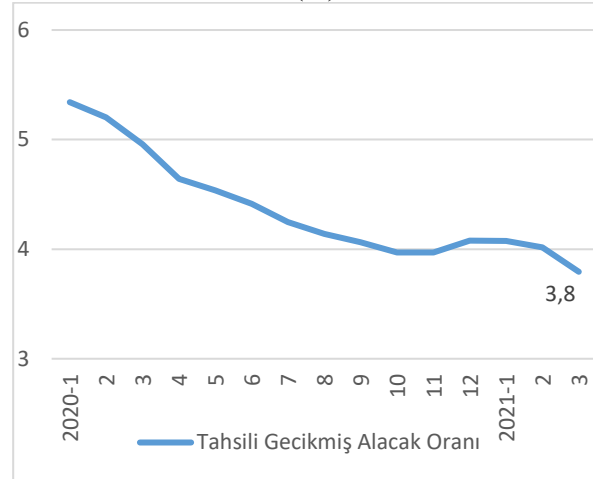
Salgın sürecinde firmaların ve hanehalkının nakit akışının sağlıklı işlemesine yönelik alınan tedbirler ve bankalar tarafından sağlanan kredi paketlerinin de etkisiyle toplam kredi büyümesi ivmelenmiştir. 2020 yılı Ağustos ayından itibaren atılan aşamalı sıkılaştırma adımlarını takiben toplam kredi büyümesi hız kesmiştir. 21 Mayıs 2021 itibarıyla kur etkisinden arındırılmış toplam kredilerin yıllık büyümesi yüzde 10,3 seviyesine gerilemiştir (Grafik 10).

Grafik 10: Kredi Hacmi (yıllık % değişim)

Kaynak: TCMB (*) Kur etkisinden arındırılmıştır. (**) 21 Mayıs 2021 itibarıyla.

Salgının oluşturduğu elverişsiz şartlara rağmen bankacılık sektörü güçlü sermaye yapısını korumaktadır. Sermaye yeterlilik rasyosu yüzde 18 ile hedef oran ve yasal asgari oranın oldukça üzerindedir (Grafik 11).

Grafik 11: Sermaye Yeterlilik Oranı (%)**Grafik 12: TGA Oranı (%)**

Kaynak: BDDK

Bankacılık sektöründe tahsil gecikmiş alacak (TGA) oranı 2021 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 3,8 ile oldukça düşük bir seviyededir (Grafik 12). Bu düşük seviyede bankaların kredi sınıflandırmalarına ilişkin salgın sürecinde getirilen düzenleme kolaylıkları etkili olmuştur.

Bankacılık sektörü geçmiş tecrübelerinin de etkisiyle ihtiyatlı yaklaşımını sürdürmektedir. Tahsil gecikmiş alacaklar için yüksek oranda karşılık ayıran sektör, yakın izlemedeki krediler için de benzer ülkelerin üzerinde karşılık ayırmaktadır. Sektörün güçlü sermaye yapısı ve yüksek karşılık oranları sayesinde aktif kalitesindeki olası bozulmalara karşı sağlam yapısını koruyacağı değerlendirilmektedir.

Ekonomi Reform Programında, finansal sektörü güçlendirmek için bir dizi politika adımı belirlenmiştir (Tablo 6). Bu kapsamda bankacılık sektörünün aktif kalitesini daha da artıracak tedbirlere öncelik verilecektir. Katma değerli üretim ve istihdam oluşturma potansiyeli bulunan firmaların rehabilitasyonu için, takipteki kredileri sektör ortalamasının üzerinde olan bankalarda operasyonel yeniden yapılandırma birimleri kurulmasının teşvik edilmesi gibi farklı mekanizmalar devreye alınacaktır.

Tablo 6: Finansal Sektörü Güçlendirmek İçin Temel Yapısal Politikalar

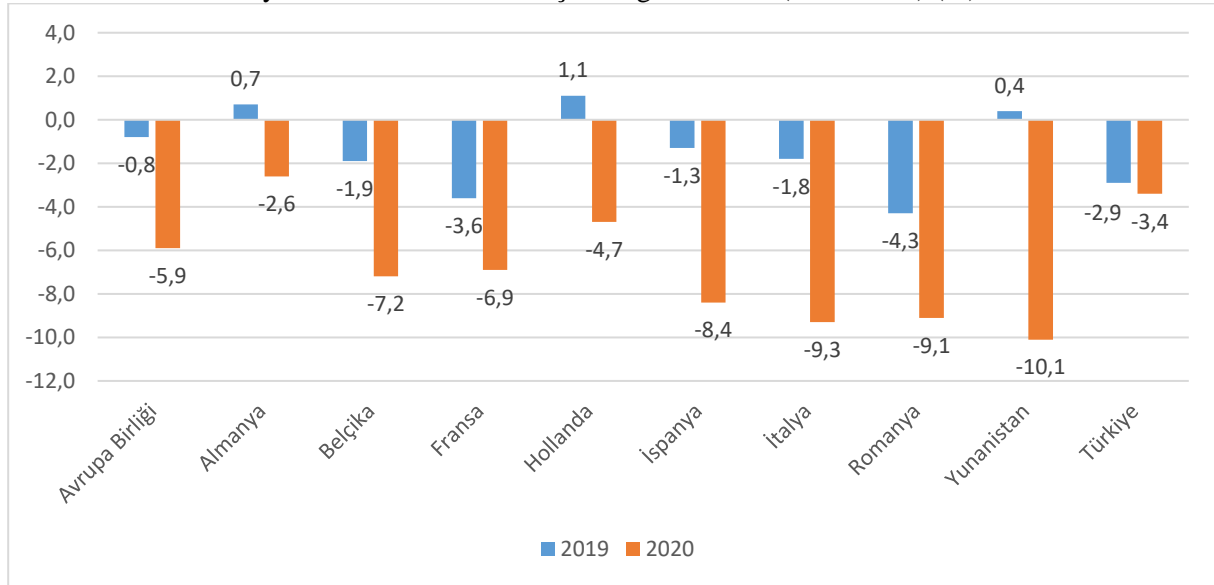
HEDEFLER	Bankacılık Sektörünün Aktif Kalitesi Artırılacaktır.	Varlık Yönetim Şirketlerinin Kapasitesi Güçlendirilecektir.	Faizsiz Finans Sistemi Güçlendirilecektir.	Finansal Sektörün Kurumsal Altyapısı Geliştirilecektir.	Sermaye Piyasaları Güçlendirilecektir.	Finansal Kapsayıcılık Artırılacaktır.
SORUMLU KURULUŞ	-BDDK -SPK	-Hazine ve Maliye Bakanlığı -BDDK	-Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi -Hazine ve Maliye Bakanlığı -BDDK	-Hazine ve Maliye Bakanlığı -TCMB -BDDK	-Hazine ve Maliye Bakanlığı -SPK -SEDDK	Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi -Hazine ve Maliye Bakanlığı -TCMB

Kaynak: Ekonomi Reform Programı

1.3. Kamu Maliyesi Gelişmeleri

Salgının sosyal ve ekonomik etkilerine karşı verilen mücadelede, maliye politikaları da etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bu kapsamda ülkemizin de dahil olduğu birçok ülke teşvik ve destek mekanizmalarını devreye almış, bunun neticesinde ülkelerin bütçe açıklarında önceki yıla göre önemli düzeylerde artış görülmüştür.

Grafik 13: AB-Türkiye Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi/GSYH (2019-2020) (%)

Kaynak: Eurostat / HMB

Avrupa Birliği ortalaması dikkate alındığında merkezi yönetim bütçe açığının GSYH'ye oranı, 2019 yılı için yüzde 0,8 iken 2020 yılında yüzde 5,9'a yükselmiştir. Söz konusu oran ülkemizde 2019 yılında yüzde 2,9 iken 2020 yılında yüzde 3,4 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 13).

2021 yılı merkezi yönetim bütçesi, alınan tedbirler çerçevesinde tüm dünyada normalleşme sürecinin yaşandığı ve salgın hızının yavaşlayacağına yönelik iyimser beklentilerin arttığı bir dönemde hazırlanmıştır. 2020 yılının ardından 2021 yılında da salgının etkilerinin artarak devam etmesi nedeniyle 2021 yılı bütçe giderlerinde öngörülenin üzerinde harcama ihtiyacı ortaya çıkmış, tam ve kısmi kapanmaların etkilerinin giderilmesi için çeşitli teşvik ve destekleri içeren mekanizmalar uygulamaya alınmıştır.

Salgınla mücadeleye yönelik destek ve harcamalar, enflasyon gerçekleşmesine bağlı ilave maliyetler ve enflasyonla mücadeleye yönelik olarak eşel-mobil⁴ uygulaması kapsamındaki gelir kayıpları bütçe açığı üzerinde yukarı yönlü baskılar oluşturmaktadır.

⁴Tüketicinin kullandığı petrol ürünlerinde (motorin, benzin, LPG) uluslararası fiyatlar ve döviz kuru değişiminden kaynaklı maliyet artışının bu ürünlerin özel tüketim vergisinden karşılanmasını ve pompa fiyatlarının sabit kalmasını sağlayan sistemdir.

Bu çerçevede, hem bütçe üzerindeki ilave maliyetler ve riskler hem de mali disiplinin kararlılıkla devam ettirilmesi politikası dikkate alınarak bütçe açığını azaltacak tedbirlerin uygulanmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda, 2021 yılı bütçe açığı/GSYH hedefi yüzde 4,3'ten yüzde 3,5'e güncellenmiştir. Bununla birlikte, **bütçede oluşturulacak mali alan gerekmesi durumunda salgın kaynaklı ilave harcama ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılacaktır. Salgınla mücadelede devreye alınan ve alınması muhtemel maliye politikaları; seçici, odaklı ve geçici bir nitelik arz edecek olup orta vadeli kamu maliyesi dengeleri üzerinde sapmaya izin verilmeyecektir.**

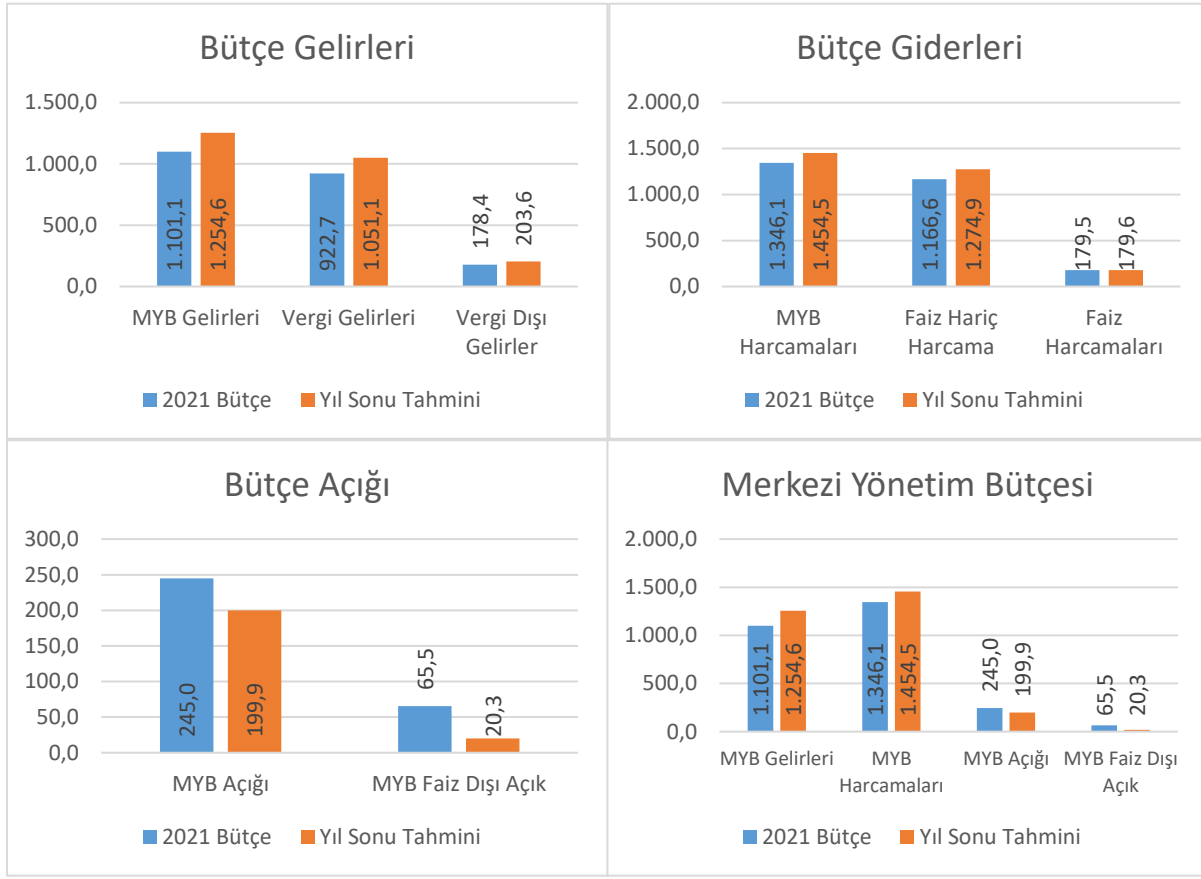
Önümüzdeki dönemde kamu maliyesi alanındaki temel perspektif; Ekonomi Reform Programının hayata geçirilmesi ve uygulanacak kalıcı tedbirlerle;

- Para politikası ile maliye politikasının uyumunu daha da güçlendirmek,
- Mali disiplini kararlılıkla devam ettirmek,
- Tek seferlik gelir artışları yerine kalıcı gelir kaynaklarına odaklanmak,
- Vergiye gönüllü uyumu artırmak,
- Yatırımcı dostu ve öngörülebilirliği artırıcı maliye politikaları uygulamak,
- Kamu maliyesinde şeffaflık ve hesap verebilirliği artırmak

olacaktır. Söz konusu reform ve tedbirlerin hayata geçirilmesi kararlılıkla takip edilecek, **böylece risklere karşı daha güçlü bir kamu maliyesi yapısı oluşturulacaktır.**

2. Merkezi Yönetim Bütçe Tahminleri

2021 yılı merkezi yönetim Bütçe Kanununda bütçe gelirleri 1.101,1 milyar TL, bütçe giderleri 1.346,1 milyar TL ve bütçe açığı 245,0 milyar TL olarak öngörülmüştür. Ancak, salgın koşulları, makroekonomik gelişmeler ve uygulanan/uygulanması planlanan tedbirler dikkate alındığında yıl sonunda bütçe gelirlerinin 1.254,6 milyar TL, bütçe giderlerinin 1.454,5 milyar TL ve bütçe açığının 199,9 milyar TL olarak gerçekleşmesi tahmin edilmektedir (Grafik 14).

Grafik 14: MYB Büyüklükleri (milyar TL)

Kaynak: HMB

2021 yılı merkezi yönetim bütçe gelirlerinin, Bütçe Kanununda öngörülen tutarın (1.101,1 milyar TL) yüzde 13,9 üzerinde 1.254,6 milyar TL seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. **Bu kapsamda, Bütçe Kanununa göre yaklaşık 153,5 milyar TL ilave gelir öngörülmektedir.**

Bu çerçevede;

- 2021 yılı makro parametrelerdeki değişim⁵, gerçekleşme eğilimi ve vergi dinamiklerinin etkisi ile 96,2 milyar TL,
- 7256 sayılı Kanun⁶ kapsamında 2021 yılında 19,4 milyar TL (2020 yılında 2,1 milyar TL ve 2021 yılı Nisan ayı itibarıyla 14,4 milyar TL tahsilat yapılmıştır),
- Yürürlüğe giren ilave tedbirlerden 37,7 milyar TL (Tablo 7),
- Vergi dışı gelirlerden 21,1 milyar TL

ilave gelir beklenmektedir.

⁵Orta Vadeli Programda (2021-23) belirlenen büyüme, enflasyon, dış ticaret ve istihdam gibi temel makro göstergelerdeki gelişmelerin ve değişen beklentilerin etkisini ifade etmektedir.

⁶11.11.2020 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”

Yıl sonu tahmininde eşel mobil kaynaklı gelir kaybı 26,9 milyar TL olarak dikkate alınmıştır.

Bununla birlikte;

- Salgınla mücadele kapsamında belirli sektörlerde geçici vergi indirimleri yapılması sebebiyle 12,7 milyar TL,
- TL cinsinden yatırımların teşvik edilmesi amacıyla gelir vergisi tevkifat oranında indirim yapılarak 8,2 milyar TL,

vergi gelirinden vazgeçilmiştir.

Tablo 7: Gelir Artırıcı Tedbirler (milyar TL)

Tedbir/Düzenleme	Gelir Etkisi
Kurumlar vergisi oranının 2021 yılı için yüzde 25 olarak uygulanması	18
KDV tevkifat uygulamasının kapsamının genişletilmesi	9
Yıllara sari inşaat işlerinde gelir vergisi tevkifat oranlarının artırılması	2,5
Finansman gider uygulamasının hayata geçirilmesi	4
Elektrikli araçların ÖTV oranlarında artış yapılması	0,6
Özel iletişim vergisi oranının yüzde 7,5'ten yüzde 10'a yükseltilmesi	1,6
Altın ithalatında uygulanan KKDF'ye ilişkin düzenleme	2
Toplam	37,7

Kaynak: HMB

2021 yıl sonu harcamalarının Bütçe Kanununda yer alan tutarın (1.346,1 milyar TL) yüzde 8,0 üzerinde 1.454,5 milyar TL seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmektedir. Bu kapsamda başlangıç bütçesine kıyasla 108,4 milyar TL ilave harcama yapılması planlanmaktadır.

Bu çerçevede;

- Kovid-19 salgını kapsamında yapılması öngörülen ilave harcamalar nedeniyle 35,9 milyar TL,
- Enflasyon gerçekleştirmelerine bağlı olarak personel ve emekli aylıklarında yapılması öngörülen artış kapsamında 40,2 milyar TL,
- Gelir tahminine bağlı olarak mahalli idareler ve fonlara aktarılacak paylardaki artış kaynaklı 23,2 milyar TL,
- Başta yatırımlar olmak üzere, ilave istihdam, afet konut yapımı ve diğer zaruri ihtiyaçlar için 38,1 milyar TL

olmak üzere toplam 137,4 milyar TL ilave harcama öngörülmektedir. Bununla birlikte Sosyal Güvenlik Kurumu prim yapılandırma ve uygulanacak tedbirlerin etkisiyle bütçe giderlerinde 29 milyar TL azalış tahmin edilmektedir.

Ekonomi Reform Programındaki harcama disiplini başlığı altında yer alan tedbirler titizlikle hayata geçirilecektir. Başta kamuda taşıt alımı ve kiralanması, temsil ve ağırlama gibi harcama alanlarına katı sınırlamalar getirilmesi olmak üzere harcamaların daha verimli bir biçimde yapılması sağlanacaktır.

Tablo 8: Merkezi Yönetim Bütçe Tahminleri

(milyon TL)	2020 Gerçekleşme	2021 Bütçe	2020 I. Çeyrek Gerçekleşme	2021 I. Çeyrek Gerçekleşme	Yıl sonu Tahmin	Gerçekleşme Oranı (%)*
MYB Gelirleri	1.029.493	1.101.146	255.749	344.115	1.254.648	27,4
Vergi Gelirleri	833.062	922.744	176.100	255.098	1.051.054	24,3
Vergi Dışı Gelirler	196.431	178.402	79.649	89.018	203.594	43,7
MYB Harcamaları	1.202.236	1.346.139	285.330	321.336	1.454.502	22,1
Faiz Hariç Harcama	1.068.274	1.166.596	247.082	272.408	1.274.902	21,4
Faiz Harcamaları	133.962	179.542	38.248	48.928	179.600	27,2
MYB Dengesi	-172.743	-244.993	-29.581	22.780	-199.854	
MYB Faiz Dışı Denge	-38.781	-65.450	8.667	71.708	-20.254	

* 2021 I. Çeyrek Gerçekleşme/Yıl sonu tahmin

Kaynak: HMB

3. Merkezi Yönetim Bütçe Gelişmeleri

3.1. Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri

Gelir politikaları; küresel salgının ekonomik ve sosyal etkileri dikkate alınarak, yatırımları, katma değerli üretimi, ihracatı, yurt içi tasarrufları, istihdamı destekleyecek ve ekonominin rekabet gücünü artıracak şekilde yürütülmektedir. Vergi politikaları tasarlanırken, nüfusun en kırılgan kesimlerinin ihtiyaç ve talepleri öncelikli olarak dikkate alınmaktadır.

Diğer taraftan uygulanan gelir politikalarıyla; öngörülebilirliğin geliştirilmesi, fiyat istikrarına yönelik politikaların desteklenmesi, finansal derinliğin artırılması ile iş ve yatırım ortamının iyileştirilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Yılın ilk çeyreğinde merkezi yönetim bütçe gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 34,6 artarak 344,1 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Tablo 9). Böylece yıl sonu tahmininin yüzde 27,4'ü ilk çeyrekte gerçekleşmiş olup üç aylık seyrin, yıllık tahminle uyumlu olduğu değerlendirilmektedir (Tablo 8).

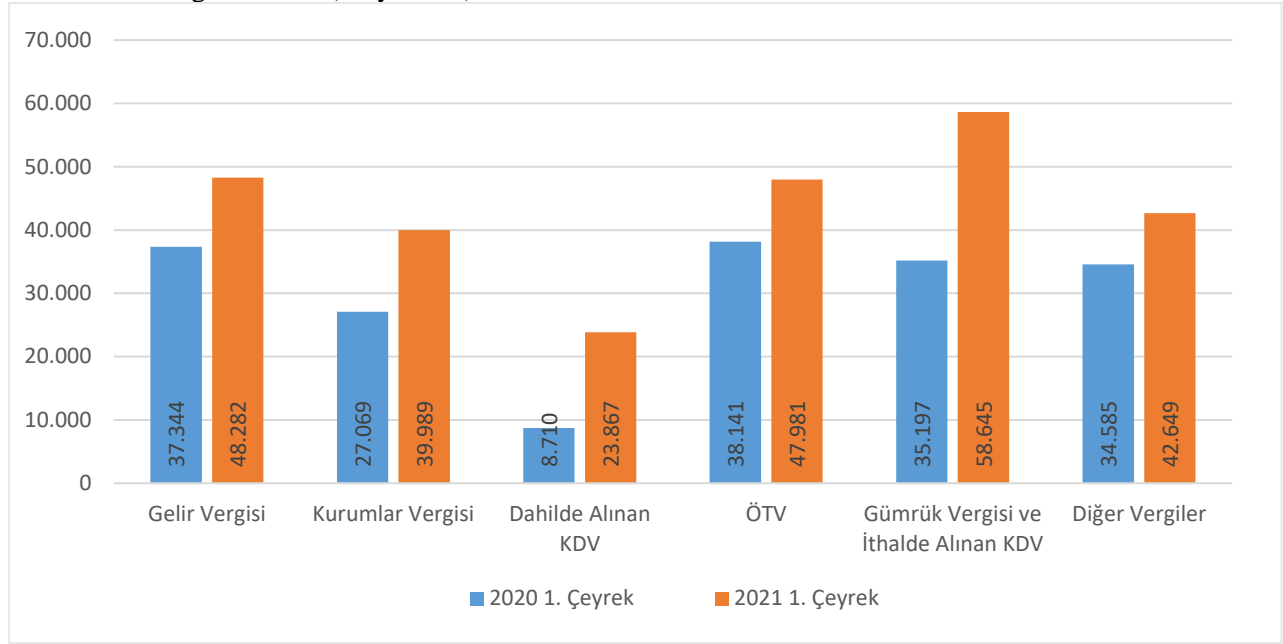
Tablo 9: 2021 Yılı I. Çeyrek Merkezi Yönetim Bütçe Gelir Gerçekleşmeleri

(milyon TL)	2020 I. Çeyrek	2021 I. Çeyrek	Değişim (milyon TL)	Değişim (%)
MYB Gelirleri	255.749	344.115	88.366	34,6
I-Vergi Gelirleri	176.100	255.098	78.998	44,9
Gelir Vergisi	37.344	48.282	10.937	29,3
Kurumlar Vergisi	27.069	39.989	12.920	47,7
Motorlu Taşıtlar Vergisi	6.646	7.985	1.340	20,2
Dahilde Alınan KDV	8.710	23.867	15.157	174
Özel Tüketim Vergisi (ÖTV)	38.141	47.981	9.840	25,8
Petrol ve Doğalgaz Ürünleri	14.618	11.749	-2.869	-19,6
Motorlu Taşıtlar	5.107	15.174	10.067	197,1
Alkollü İçkiler	3.306	3.795	489	14,8
Tütün Mamülleri	13.131	13.602	472	3,6
Kolalı Gazozlar	225	364	139	61,9
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallar	1.754	3.297	1.543	87,9
BSMV	6.564	7.062	498	7,6
Uluslararası Tic. Ve Muam. Al. Vergiler	35.301	58.874	23.573	66,8
Gümrük Vergileri	4.947	6.930	1.983	40,1
İthalde Alınan KDV	30.250	51.715	21.465	71
Diğer Dış Ticaret Gelirleri	104	229	125	120,1
Diğer Vergiler	16.325	21.056	4.732	29
II-Vergi Dışı Gelirler	79.649	89.018	9.368	11,8

Kaynak: HMB

3.1.1. Vergi Gelirleri

2021 yılı birinci çeyreğinde vergi gelirleri, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 44,9 artarak 255,1 milyar TL, dış ticaret hariç vergi gelirleri ise yüzde 39,4 artışla 196,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Başta kurumlar vergisi olmak üzere, dahilde ve ithalde alınan KDV ve motorlu araçlar ÖTV'si gibi kalemlerde beklenenin üzerinde meydana gelen gerçekleştirmeler bu performansta etkili olmuştur. Bu dönemde vergi gelirlerindeki yüzde 44,9'luk artışa en büyük katkıyı sağlayan ilk üç kalem sırasıyla; ithalde alınan KDV, dahilde alınan KDV ve kurumlar vergisi olmuştur (Grafik 15).

Grafik 15: Vergi Gelirleri (milyon TL)

Kaynak: HMB

Yılın ilk çeyreğinde salgına karşı alınan kısıtlayıcı tedbirlere ve vergi teşviklerine rağmen üretimin artması, talebin güçlü seyretmesi, e-ticaretin ve kartlı harcamaların artışı, gelir artırıcı tedbirler ve yapılandırma gelirleri nedeniyle gelir performansı beklentilerin üzerinde gerçekleşmiştir.

3.1.1.1 Gelir Vergisi: Gelir vergisi tahsilatı, 2021 yılı birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 29,3 artarak 48,3 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Grafik 16). Bu dönemde gelir vergisi tevkifatından yapılan tahsilat yüzde 15,3 artarak 40,9 milyar TL olmuştur.

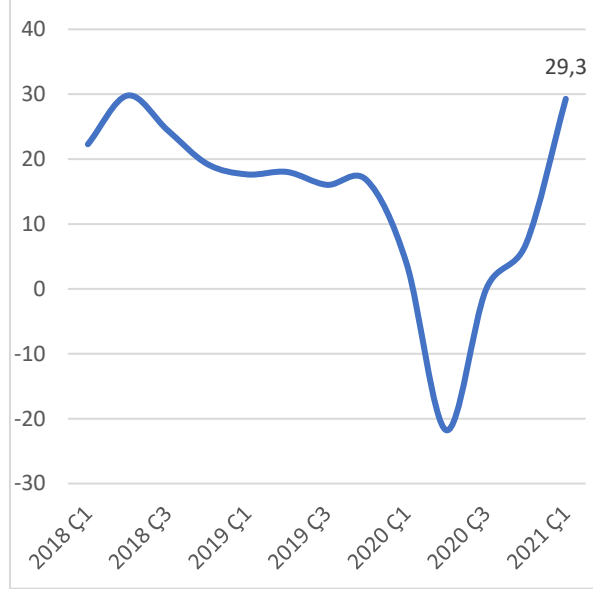
İlk çeyrekte ücretlerden yapılan tevkifat yüzde 13,7 artarak 35,9 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu artışta, ücret seviyesindeki yükseliş ve istihdam piyasasındaki toparlanma süreci etkili olmuştur. Küresel salgın döneminde istihdama yönelik destekler ve kısa çalışma ödeneğinin Haziran sonuna kadar uzatılması kayıtlı istihdamı desteklemektedir. Ayrıca yıllara sari inşaat işlerine yönelik kesinti düzenlemesi de gelir vergisi tevkifat artışına katkı sağlamıştır⁷.

2021 yılının ilk üç aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre mevduat faizleri ve hacmindeki artışa rağmen TL mevduatlarda gelir vergisi tevkifat oranlarına ilişkin indirimin 31 Mayıs 2021 tarihine kadar uzatılması mevduat faizlerindeki gelir vergisi kesintisinde azalmaya yol açmıştır. Bu kapsamda, ilk 3 aylık dönemde yaklaşık 4,5 milyar TL vergi harcaması oluşmuştur.

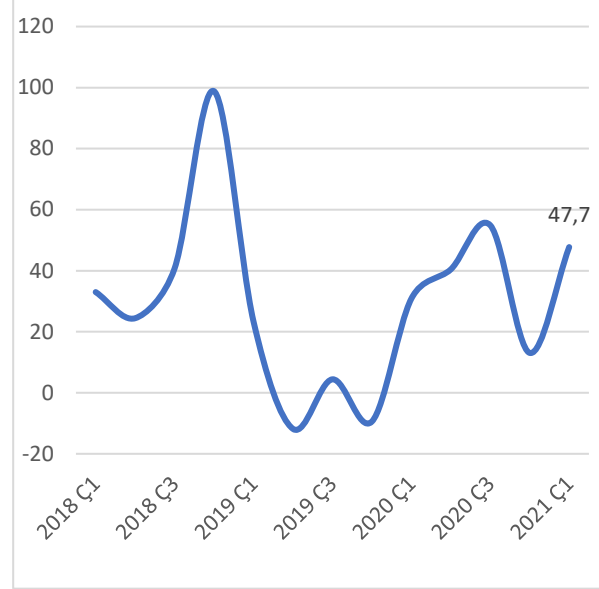
⁷ 2021 yılı için 2,5 milyar TL gelir etkisi olacağı tahmin edilmektedir.

Ayrıca salgın nedeniyle 2020 yılı Mart ayında tahsil edilmesi gereken beyana dayalı gelir vergisinin son ödeme tarihinin 30 Nisan 2020 tarihine ertelenmesi ve yapılandırma gelirleri olumlu baz etkisi oluşturmuştur.

Grafik 16: Gelir Vergisi (Yıllık Değ., %)

Grafik 17: Kurumlar Vergisi (Yıllık Değ., %)

Kaynak: HMB

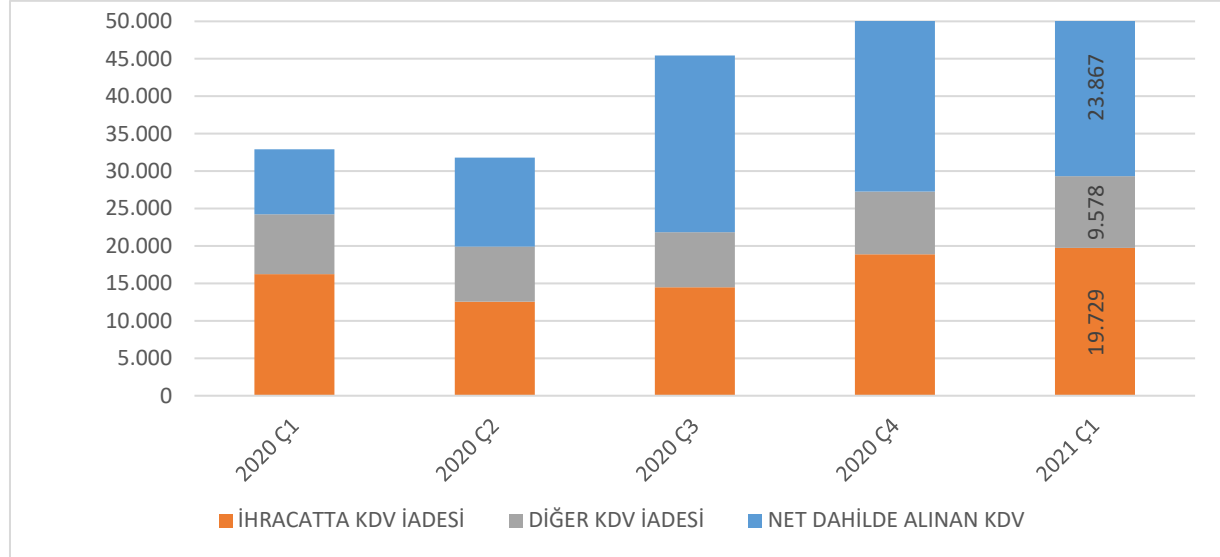
3.1.1.2 Kurumlar Vergisi: Kurumlar vergisi tahsilatı, ekonomik aktivitedeki güçlü toparlanmaya ve başta imalat sektörü olmak üzere yüksek kârlılık oranlarına bağlı olarak 2021 yılı birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 47,7 artarak 40 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Grafik 17). Bu artışta en önemli paya sahip olan kurumlar geçici vergisi 39,8 milyar TL tahsilat ile bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 47,7 artış göstermiştir. 2020 yılı dördüncü çeyreğine ilişkin olarak 2021 yılı Şubat ayında tahakkuk eden kurumlar geçici vergisindeki artışta; başta imalat sektörü, finans ve sigorta faaliyetleri ile toptan ve perakende ticaret sektöründe yaşanan gelişmeler etkili olmuştur.

3.1.1.3 Motorlu Taşıtlar Vergisi: Motorlu taşıtlar vergisi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 20,2'lik artışla 8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu artışın temel sebepleri; salgın ortamının bireysel otomobil talebini yükseltmesi, motorlu taşıtlar vergisi tutarlarının yeniden değerlendirilme oranında artırılması ve yapılandırma gelirleridir.

3.1.1.4 Dahilde Alınan KDV: Dahilde alınan KDV net tahsilatı 2021 yılı birinci çeyreğinde yüzde 174 artarak 23,9 milyar TL olmuştur (Grafik 18). Bu dönemde, brüt KDV tahsilatı yüzde 61,5 artışla 53,2 milyar TL, KDV iadeleri ise yüzde 21 artışla 29,3 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu artışta iç talepteki güçlü seyir ve kartlı harcamaların artması etkili

olmuştur. Geçen yılın Mart ayında yapılan Kovid-19 kaynaklı süre uzatımı ile yapılandırma gelirlerinin yarattığı baz etkisi de bu artışa katkı sağlamıştır. Ayrıca KDV tevkifat uygulamasının kapsamının genişletilmesi sonucunda ilk 3 ayda yaklaşık 690 milyon TL gelir kaydedilmiştir.

Grafik 18: Dahilde Alınan KDV ve İadeler (milyon TL)

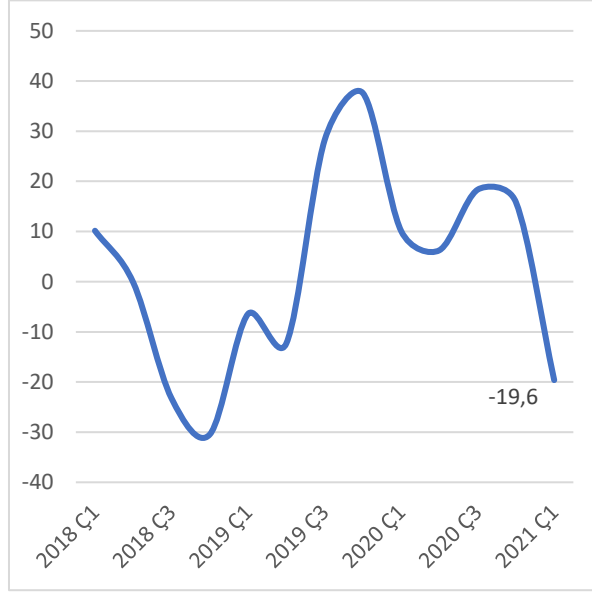
Kaynak: HMB

3.1.1.5 Özel Tüketim Vergisi: 2021 yılı birinci çeyreğinde ÖTV tahsilatı, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 25,8 artarak 48 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Bu dönemde **petrol ve doğalgaz ürünlerinden alınan ÖTV** tahsilatı, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 19,6 azalarak 11,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Grafik 19). Gerçekleşmenin beklentilerin altında kalmasının nedeni; eşel mobil uygulaması ve Kovid-19 salgını nedeniyle akaryakıt tüketimindeki belirgin azalıştır.

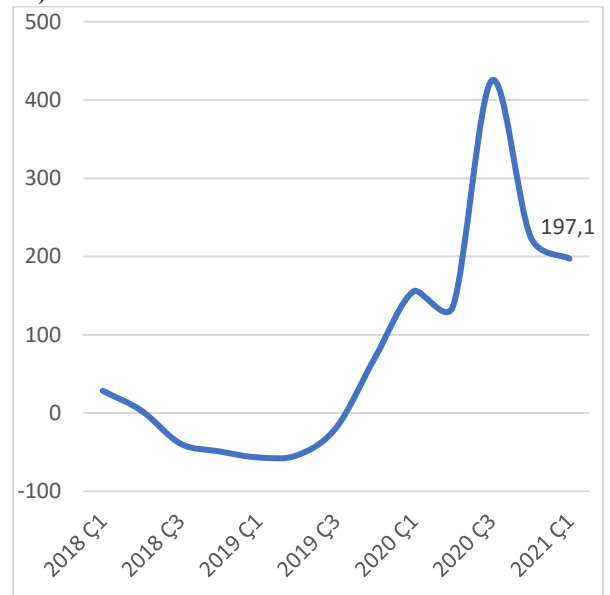
Motorlu taşıt araçlarından alınan ÖTV tahsilatı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 197,1’lik artışla 15,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Grafik 20). Söz konusu artışın temel sebepleri; salgın ortamının bireysel otomobil talebini artırması ile otomobil satışlarına yönelik ortalama matrah ve efektif vergi oranlarının yükselmesidir. 2021 yılı birinci çeyreğinde ÖTV’ye tabi otomobil satışlarında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 75,8 artış olmuştur.

Grafik 19: ÖTV Petrol ve Doğalgaz Ürünleri
(Yıllık Değ., %)

Kaynak: HMB

Grafik 20: ÖTV Motorlu Taşıtlar (Yıllık Değ., %)

Alkollü içkilerden alınan ÖTV gelirleri 2021 yılı birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 14,8 artarak 3,8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu artışta turizm ve eğlence sektörlerindeki durgunluğa rağmen bu ürünlerin maktu özel tüketim vergisi tutarlarının belirlenmesinde baz alınan Yİ-ÜFE oranlarının beklentilerin üzerinde artması etkili olmuştur.

Tütün mamullerinden alınan ÖTV gelirleri 2021 yılı birinci çeyreğinde yüzde 3,6 artarak 13,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu artışın sınırlı kalmasının sebebi; sigaralar ile sigara muadili bazı malların ÖTV oranlarının yüzde 67’den yüzde 63’e düşürülmesi ile bu ürünlerin maktu ÖTV’sinde 2021 yılı Ocak-Haziran dönemi için Yİ-ÜFE oranında artış yapılmamasıdır.

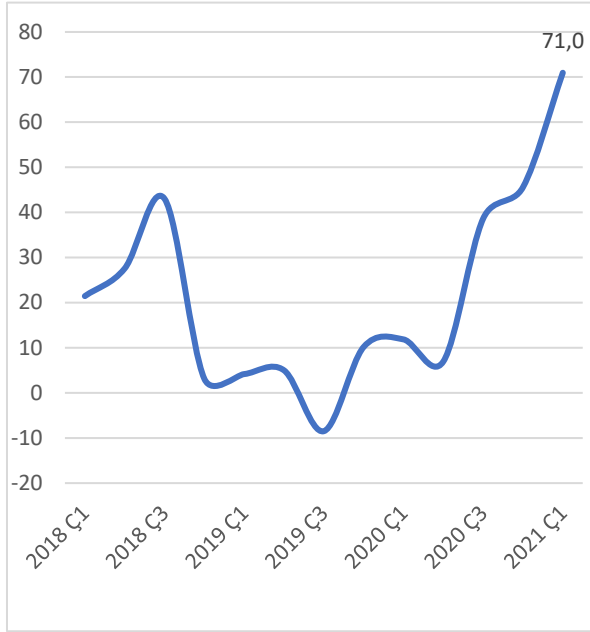
Dayanıklı tüketim ve diğer mallardan alınan ÖTV tahsilatı 2021 yılı birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 87,9’luk artışla 3,3 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu yüksek artışın temel sebepleri, beyaz eşya satışlarında görülen güçlü seyrin sürmesi ve yüksek vergi diliminde yer alan cep telefonu ithalatının artış eğiliminde olmasıdır.

3.1.1.6 Banka ve Sigorta Muamele Vergisi (BSMV): BSMV tahsilatı söz konusu dönemde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 7,6’lık artışla 7,1 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu artışta bankacılık sektörü kredi hacmindeki genişleme ve sigortacılık faaliyetleri etkili olmuştur.

3.1.1.7 İthalde Alınan KDV: İthalde alınan KDV gelirleri 2021 yılı birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 71’lik artışla 51,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Grafik 21 ve Grafik 22). İç talepteki görece güçlü seyir, kur ve emtia fiyatlarındaki artış bu

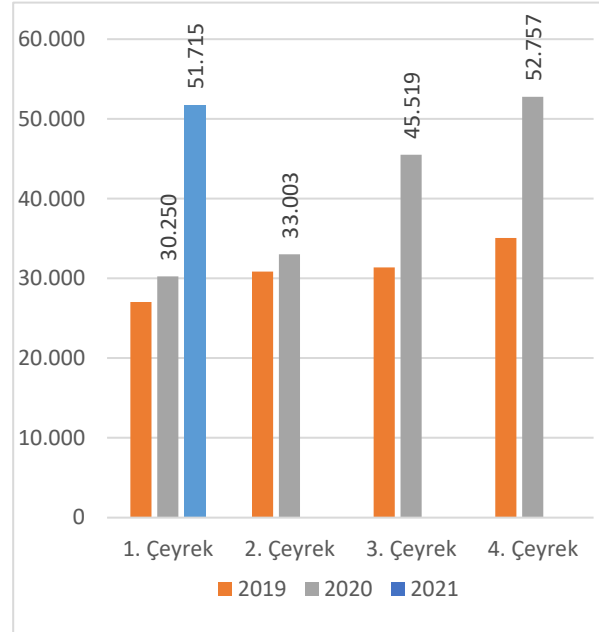
noktada etkili olmuştur. Bu dönemde altın hariç ithalat TL cinsinden geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık yüzde 38 artmıştır.

Grafik 21: İthalde Alınan KDV (Yıllık Değ., %)

Kaynak: HMB

Grafik 22: İthalde Alınan KDV (milyon TL)

3.1.1.8 Diğer Vergiler

Şans oyunları vergisi gelirleri 2021 yılı birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 63,5’lik artışla 1,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu artışın temel sebepleri; şans oyunlarına ilişkin çeşitliliğin artması ve ikramiye dağıtım oranlarının değiştirilmiş olmasıdır.

Özel iletişim vergisi gelirleri söz konusu dönemde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 27,3’lük artışla 1,3 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu artışta Şubat ayından itibaren özel iletişim vergisi oranının yüzde 7,5’ten yüzde 10’a yükseltilmesi ve salgına bağlı olarak internet ve diğer mobil cihazların kullanımının artması etkili olmuştur.

Damga vergisi gelirleri 2021 yılı birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 31,9’luk artışla 7,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde asgari ücret ve memur maaşlarında yapılan artışlar ücretler genel seviyesini yükseltmiş ve buna bağlı olarak damga vergisi tahsilatı yükselmiştir.

Harç gelirleri söz konusu dönemde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 13,6’lık artışla 9,8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı birinci çeyreğinde konut satışları bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 29,6 azalmıştır. Bu yüksek oranlı azalışa rağmen tapu

harç tahsilatının geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 12,2 artmasında konut fiyatlarının yükselmesi etkili olmuştur.

3.1.2. Vergi Dışı Gelirler

2021 yılı birinci çeyreğinde vergi dışı gelirler bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 11,8 artarak 89 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Vergi dışı gelirlerde yaşanan yükselişe özel gelirler ile faizler, paylar ve cezalar kalemlerindeki artışlar önemli katkı yapmıştır. Ayrıca birinci çeyrekte vergi dışı gelirlerden 7256 sayılı Kanun kapsamında 2,7 milyar TL tahsilat gerçekleşmiştir.

2021 yılı birinci çeyreğinde teşebbüs ve mülkiyet gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 9,5 azalarak 40,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde özel gelirler bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 51,8 artarak 6,1 milyar TL olmuştur. Faizler, paylar ve cezalar kaleminden alınan gelirler ise bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 52 artarak 31,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

2021 yılı birinci çeyreğinde sermaye gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 37,9 artarak 927,2 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bu artışın temel sebebi; taşınmaz satış gelirlerinde geçen yılın ilk üç aylık döneminde 670 milyon TL tahsilat yapılmış iken bu yılın aynı döneminde yüzde 38 artış ile 923,6 milyon TL tahsilat yapılmış olmasıdır.

Bu dönemde alacaklardan tahsilat kaleminden bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 33,7 artışla 382,5 milyon TL gelir elde edilmiştir.

Aynı dönemde özel bütçeli idareler ile düzenleyici ve denetleyici kurumların gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre küresel salgının etkisiyle sınırlı bir şekilde yüzde 3,7 artış göstererek 9,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Sonuç: İstihdam ve üretim başta olmak üzere reel ekonomiyi ve mükellefleri desteklemek amacıyla vergilere ilişkin alınan salgın tedbirlerine rağmen 2021 yılının ilk çeyreğinde güçlü bir gelir performansı gerçekleşmiştir. Aşıya erişimin artması ile salgının yayılımının yavaşlamaya başlaması ve ekonomik normalleşme sürecinin önümüzdeki dönemde devam etmesiyle vergi gelirlerinin bütçe gelir hedeflerinin üzerinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca gelir artırıcı düzenlemelerin hayata geçirilmesi merkezi yönetim bütçesi için ilave bir mali alan yaratmaktadır.

Diğer yandan, önümüzdeki dönemde; küresel salgının olumsuz bir seyir izlemesi, ekonomik aktivitenin yavaşlama olasılığı, eşel mobil sistemi kaynaklı gelir kayıpları, KDV iadelerinin artması ve özelleştirme gelirlerinin beklenenden düşük gerçekleşmesi gibi riskler gelir performansını olumsuz etkileyebilecektir.

3.2. Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri

Bütçe harcamalarına ilişkin temel yaklaşım, mali disiplin ve tasarruf anlayışı çerçevesinde kamusal gereksinimlerin dinamik bir yapıda karşılanması ve kamu kaynaklarının verimli kullanılması ile Kovid-19 salgınının ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesinin sağlanmasıdır.

Tablo 10: 2021 Yılı I. Çeyrek Merkezi Yönetim Bütçe Gider Gerçekleşmeleri

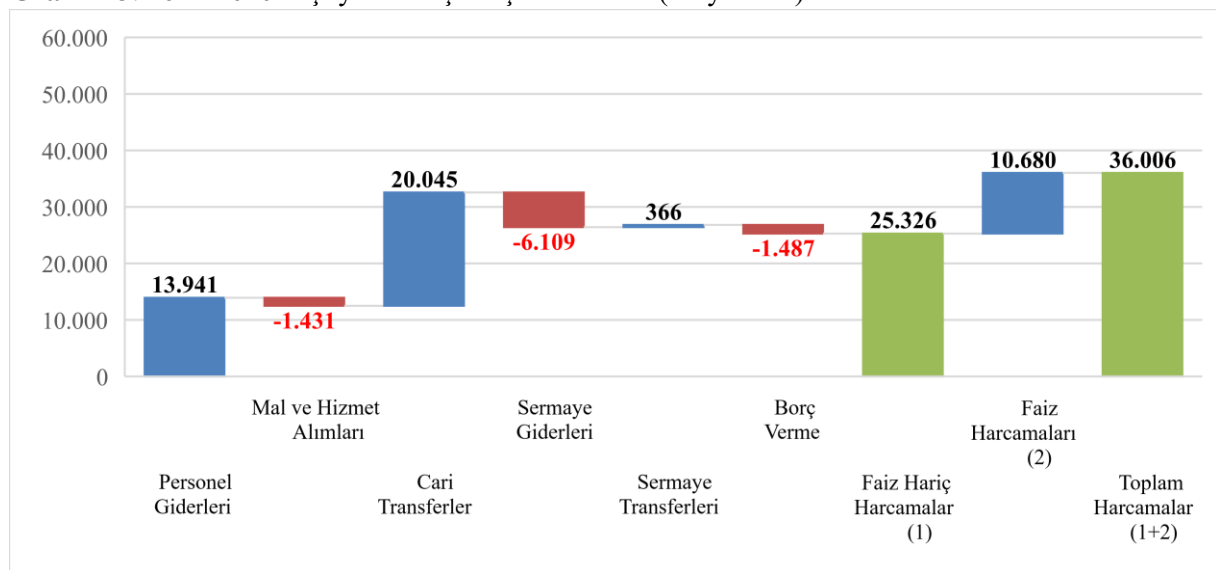
(milyon TL)	2020 I. Çeyrek	2021 I. Çeyrek	Değişim (milyon TL)	Değişim (%)
MYB Harcamaları (I+ II)	285.330	321.336	36.006	12,6
I-Faiz Hariç Harcamalar	247.082	272.408	25.326	10,3
Personel Giderleri*	88.584	102.526	13.941	15,7
Mal ve Hizmet Alımları	18.342	16.912	-1.431	-7,8
Cari Transferler	113.736	133.782	20.045	17,6
Sermaye Giderleri	16.114	10.006	-6.109	-37,9
Sermaye Transferleri	794	1.160	366	46,1
Borç Verme	9.510	8.023	-1.487	-15,6
II-Faiz Harcamaları	38.248	48.928	10.680	27,9

*Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primi Giderleri dahildir.

Kaynak: HMB

2021 yılı birinci çeyrek bütçe giderleri bir önceki yılın aynı dönemine göre 36 milyar TL yükselerek (Grafik 23) yüzde 12,6 artmış (Tablo 10) ve yıl sonu tahmininin yüzde 22,1'i gerçekleşmiştir (Tablo 8). Bu kapsamda, birinci çeyrek gerçekleştirmelerinin yıl sonu tahmini ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Grafik 23: 2021-2020 I. Çeyrek Gerçekleşme Farkları (milyon TL)

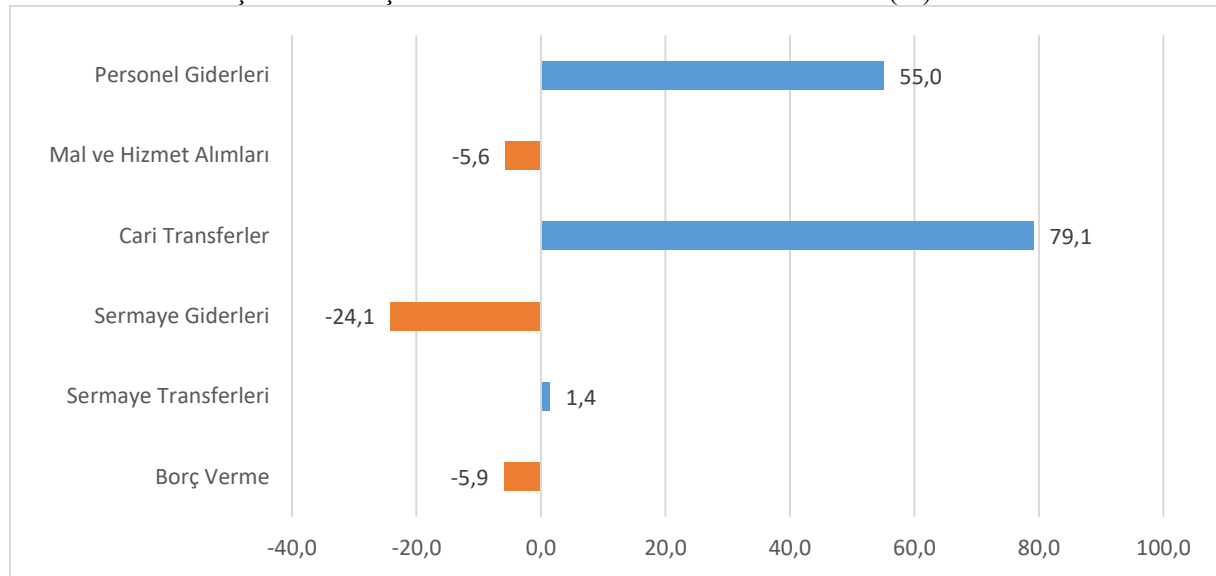

Kaynak: HMB

3.2.1. Faiz Hariç Harcamalar

2021 yılı birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre faiz hariç harcamalar yüzde 10,3 artmış ve yıl sonu tahmininin yüzde 21,4'ü gerçekleşmiştir (Tablo 8). Faiz hariç harcamalarda meydana gelen bu yükselişte özetle; personel giderleri, Kovid-19 salgınıyla mücadele kapsamında yapılan harcamalar ve gelir gerçekleştirmelerine bağlı olarak mahalli idareler ve fonlara aktarılan paylardaki artış etkili olmuştur (Grafik 24).

Grafik 24: Faiz Dışı Gider Artışına Harcama Kalemlerinin Oransal Etkisi (%)

Kaynak: HMB

3.2.1.1 Personel Giderleri: 2021 yılı ilk çeyreğinde sosyal güvenlik kurumlarına Devlet primi giderleri dahil toplam personel giderleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 15,7 artış göstermiştir.

Personel giderlerindeki bu artışta genel olarak;

- Memurlar ve diğer kamu görevlileri için Kamu Görevlileri Hakem Kurulu Kararında öngörülen maaş zammı,
- İşçiler için toplu iş sözleşmeleriyle belirlenen ücret artışları,
- Maaş zammı ve ücret artışına ilave olarak gerçekleşen enflasyon farkları,
- Asgari ücret artışı,
- Sağlık Bakanlığı ve üniversite hastanelerine Kovid-19 salgını nedeniyle yapılan ilave atamalar başta olmak üzere, 2020 yılının ikinci çeyreğinden itibaren kamu kurumlarına yeni ataması yapılan personelin ilave maliyeti,
- Kamu personelinin mali ve sosyal haklarına yönelik yapılan mevzuat düzenlemeleri etkili olmuştur.

3.2.1.2 Mal ve Hizmet Alımları: 2021 yılı ilk çeyreğinde mal ve hizmet alım giderleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 7,8 azalmıştır.

Mal ve hizmet alım giderlerindeki bu azalış genel olarak;

- Salgın nedeniyle idarelerin esnek ve dönüşümlü çalışma modellerine geçmesi sonucunda cari giderlerdeki düşüşten,
- Eğitimde aralıklarla uzaktan eğitimin devreye alınması sonucunda taşınmalı eğitim ve diğer giderlerdeki azalıştan,
- Muhtelif harcama kalemlerindeki dönemsel gerçekleşme farklarından kaynaklanmaktadır.

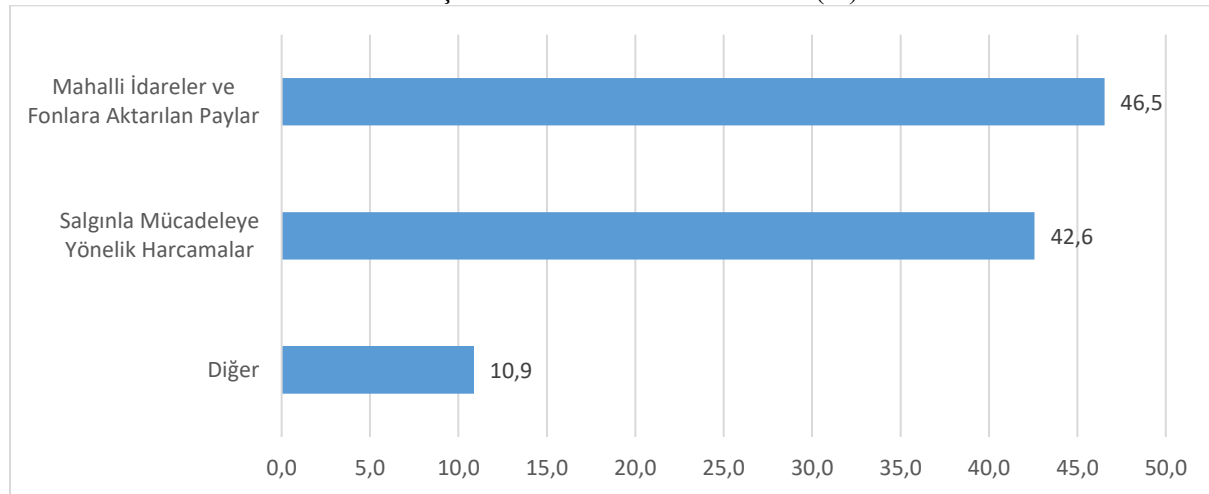
3.2.1.3 Cari Transferler: Merkezi yönetim bütçesi içerisinde en büyük paya sahip olan cari transferlerde meydana gelen değişiklikler toplam bütçe giderlerini önemli oranda etkilemektedir. 2021 yılı ilk çeyreğinde faiz hariç harcamaların yüzde 49,1'ini oluşturan cari transferler bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 17,6 artmıştır.

Cari transferlerdeki bu artış genel olarak;

- Kovid-19 salgınıyla mücadeleye yönelik; esnaf destek paketi kapsamındaki ödemelerden, kısa çalışma ve ücretsiz izin uygulamaları kaynaklı SGK'nın prim gelirlerindeki azalmanın karşılanmasından ve sağlık çalışanlarına yapılan ilave ek ödemelerden,
- Gelir gerçekleştirmelerine bağlı olarak mahalli idareler ve fonlara aktarılan paylardaki artıştan⁸

kaynaklanmaktadır (Grafik 25).

Grafik 25: Cari Transferlerdeki Artışa Harcamaların Oransal Etkisi (%)

Kaynak: HMB

⁸ Gelir gerçekleştirmelerine bağlı olarak bir önceki yıla göre gelirden ayrılan paylar 9,3 milyar TL artmıştır. Bu tutarın yüzde 75'i mahalli idarelere yüzde 25'i ise fonlara aktarılmıştır.

3.2.1.4 Sermaye Giderleri: 2021 yılında ülkemizin büyüme potansiyeline ve istihdama katkı sağlayacak yatırımlara ayrılan kaynak artırılmıştır. Nitekim bir önceki yıl sermaye giderlerine bütçeden 56,6 milyar TL ödenek tahsis edilmişken bu yıl söz konusu rakam yüzde 83 artışla 103,7 milyar TL seviyesine taşınmıştır.

2021 yılı ilk çeyreğinde sermaye giderleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 37,9 azalmıştır. Salgın koşulları ve dönemsel harcama dağılımı gibi birçok faktörden etkilenen sermaye giderlerinin, sonraki dönemlerde artış eğiliminde olacağı ve yıl sonu beklentileri ile uyumlu olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir.

3.2.1.5 Sermaye Transferleri: 2021 yılı ilk çeyreğinde sermaye transferleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 46,1 artmıştır.

Geçen yıla göre bu artış (366 milyon TL) temel olarak Ar-Ge projelerinin yürütülmesi ve desteklenmesi kapsamında TÜBİTAK tarafından yapılan giderlerden kaynaklanmaktadır. 2021 yılında TÜBİTAK'ın Ar-Ge ödenekleri yüzde 104 artışla 2,2 milyar TL olarak tahsis edilmiş olup ilk çeyrek gerçekleştirmelerinin ödenek artışı ile uyumlu olduğu görülmektedir.

3.2.1.6 Borç Verme: Borç verme kapsamında KİT'lere sermaye katkısı niteliğindeki kaynak aktarımları ve yükseköğrenim öğrencilerine kullandırılan öğrenim kredileri gibi harcama kalemleri yer almaktadır.

2021 yılı ilk çeyreğinde borç verme giderleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 15,6 azalmıştır. Söz konusu azalış; kamu sermayeli kuruluş ve işletmelere yönelik bütçe harcamaları ile kredi garanti fonu ödemelerindeki dönemsel azalış gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır.

3.2.2. Faiz Harcamaları

2020 yılı I. çeyreğinde 38,2 milyar TL olan faiz harcamaları 2021 yılının aynı döneminde 48,9 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu artışın temel sebepleri döviz kurlarında, enflasyonda ve faizlerde yaşanan artışlardır. Diğer taraftan 2021 yılının I. çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre daha yüksek tutarlı TÜFE'ye endeksli Devlet tahvilleri itfa edilmiş olup geçen yılın aynı döneminde 4,9 milyar TL anapara enflasyon farkı ödenmişken bu tutar 2021 yılının ilk çeyreğinde 13,8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Sonuç: 2021 yılı birinci çeyreğinde bütçe giderleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 12,6 artmış ve yıl sonu tahmininin yüzde 22,4'ü gerçekleşmiştir. Kovid-19 salgını ile mücadele kapsamında yapılan harcamalara rağmen 2021 yılı birinci çeyrek gerçekleştirmelerinin yıl sonu tahmini ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte salgının seyri, enflasyon gerçekleştirmeleri, döviz kuru ve emtia fiyatlarındaki değişimler harcamalar üzerinde yukarı yönlü riskler oluşturmaktadır.

Ekonomi Reform Programının hayata geçmesi ve uygulanan/uygulanacak tedbirler ile birlikte özellikle cari harcamalardaki sıkı duruş kararlılıkla sürdürülecektir. **Önümüzdeki dönemde de, salgının öngörülenin aksine etkisini sürdürmesi halinde, ihtiyaç duyulan tüm alanlara yönelik destekler devam edecektir.**

Kutu: Kovid-19 Kapsamında Alınan Tedbirler ve Tedbirlerin Ekonomik Büyüklüğü

Salgının ekonomik etkilerinin azaltılması amacıyla Kovid-19 ile mücadele kapsamında uygulanan tedbirlerin ekonomik büyüklüğü Mayıs 2021 itibarıyla toplamda 661 milyar TL'ye (GSYH'nin yüzde 11,7'sine) ulaşmıştır. Bu tutarın; Merkezi Yönetim Bütçesi ile İşsizlik Sigortası Fonu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan karşılan kısmı toplam 136,7 milyar TL (GSYH'nin yüzde 2,4'ü) olurken, Kullanılan ve Ertelen Kredilerden karşılanan kısmı ise 524,3 milyar TL (GSYH'nin yüzde 9,3'ü) olarak gerçekleşmiştir*.

A) Merkezi Yönetim Bütçesinden Sağlanan Destekler	Faydalanan Kişi/Hane/İşletme Sayısı	2020-2021 Gerçekleşen Tutar (Milyar TL) ⁽¹⁾	2021 İlave Planlanan	2021 Yılsonu Tahmini	2020-2021 Yılsonu Gerçekleşme Tahmini
İlaç, Tıbbi Malzeme, Sağlık Personeli Ödemeleri	-	16,9	13,0	15,8	29,9
Tarımsal Üretici ve Esnafa Verilen Hazine Faiz Destekli Kredilere Yönelik İlave Ödemeler ⁽²⁾	-	1,2	0,3	0,4	1,5
Kısa Çalışma, Ücretsiz İzin Uygulamasının SGK Prim Etkisi	-	21,2		5,0	21,2
En Düşük Emekli Maaşının 1.500 TL Yapılması	645.823	0,9			0,9
Esnafa Hibe Ödemeleri ⁽³⁾	1.204.812 ⁽⁴⁾	4,6	5,3	9,9	9,9
KOSGEB Dünya Bankası ve JICA Kredisi			4,9	4,9	4,9
Sosyal Destek Programı ⁽⁵⁾	4.400.000	4,4			4,4
Ara Toplam		49,2	23,5	35,9	72,7
Vergi İndirimleri (Vazgeçilen gelir) ⁽⁶⁾	-	26,2	1,5	12,7	27,7
Vergi ve SGK Prim Ertelemelerin finansman maliyeti	-	4,0			4,0
Toplam (A)		79,4	25,0	48,6	104,4
B) İşsizlik Sigortası Fonu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan Yapılan Ödemeler	Faydalanan Kişi/Hane/İşletme Sayısı	2020-2021 Gerçekleşen Tutar (Milyar TL) ⁽¹⁾	2021 İlave Planlanan	2021 Yılsonu Tahmini	2020-2021 Yılsonu Gerçekleşme Tahmini
Nakdi Ücret Desteği ⁽⁷⁾	2.806.159	10,3	3,9	7,6	14,2
Kısa Çalışma Ödeneği ⁽⁸⁾	3.768.083	32,9	7,3	15,5	40,2
İşsizlik Ödeneği	1.082.129	5,9	4,0	5,4	9,9
Normalleşme Desteği	-	4,0	1,0	1,2	5,0
Sosyal Destek Programı ⁽⁵⁾	4.100.000	4,2	2,6	4,7	6,8
Toplam (B)		57,3	18,8	34,4	76,1
Toplam (A+B)		136,7	43,8	83,0	180,5
C) Kullanılan ve Ertelenen Krediler	Faydalanan Kişi/Hane/İşletme Sayısı	2020-2021 Gerçekleşen Tutar (Milyar TL) ⁽¹⁾	2021 İlave Planlanan	2021 Yılsonu Tahmini	2020-2021 Yılsonu Gerçekleşme Tahmini
Vergi, Sosyal Güvenlik Prim Ertelemesi	2.300.000	70,2			70,2
Kredi Ertelemeleri	-	139,0	11,0	11,0	150,0
Kullanılan Kredi toplamı ⁽⁹⁾	9.503.881	315,1			315,1
Toplam (C)		524,3	11,0	11,0	535,3
GENEL TOPLAM (A+B+C)		661,0	54,8	94,0	715,8

Kaynak: HMB, ÇSGB, TB

*2021 – 2023 OVP'sinde öngörülen 2021 yılı GSYH verisi kullanılmıştır.

(1) 15/05/2021 itibarıdır.

(2) Salgın döneminde değişen piyasa koşulları nedeniyle tarımsal üretici ve esnafa verilen hazine faiz destekli kredi talebindeki artıştan ve bu dönemde yapılan kredi ertelemelerinden kaynaklanan ilave ödemeleri göstermektedir.

(3) Esnafa hibe olarak yapılan kira desteği, nakdi destek ve ciro kaybı ödemelerini içermektedir. Kira ve nakdi destek hibesi 14 Aralık 2021; Ciro Desteği 6 Şubat 2021; Esnafa Hibe Desteği 17 Mayıs 2021 tarihlerinde kamuoyuna duyurulmuştur.

(4) 2021 Nisan ayı itibarıyla gerçekleşen "Gelir, Kira ve Ciro Kaybı Destek" bilgilerini içermektedir.

(5) Sosyal Destek Programı kapsamında 4,4 Milyar TL merkezi yönetim bütçesinden, 4,2 milyar TL Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan ödeme yapılmıştır. Hane başına birden fazla ödeme yapılması söz konusu olduğu için faydalanan hane sayısı mükerrerlik içerecektir. Ayrıca, Biz Bize Yeteriz Türkiye Kampanyası kapsamında 2,1 milyar TL'lik ödeme yapılmıştır.

(6) Vergi oran indirimlerinden toplumun tüm kesimleri yararlanmıştır.

(7) Fesih kısıtı 30/6/2021 tarihinde sonlanacaktır.

(8) Salgın gerekçesiyle uygulanan kısa çalışma 30/6/2021 tarihinde sonlanacaktır.

(9) Kurumsal kredi paketlerinden kullandırım sayısı 1 milyon 246 bin 881; bireysel tüketici kredi paketlerinden kullandırım sayısı 8 milyon 257 bindir.

4. Riskler

Raporun bu bölümünde 2021 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi (MYB) üzerindeki olası riskler değerlendirilmiştir. Bu kapsamda en büyük risk unsuru olan küresel salgının seyri ile makroekonomik ve finansal gelişmeler göz önüne alınarak iyimser ve kötümser olarak iki farklı senaryo üzerinde çalışılmıştır. Bu çerçevede; makroekonomik değişkenler ile bütçe kaynaklı risklerin bütçe açığı ve borç stoku gibi temel kamu maliyesi parametrelerine etkileri ele alınmıştır.

Kovid-19 salgınının etkisinin azalacağı **iyimser senaryo** varsayımı altında;

- Turizm sektöründeki canlanma ve hizmetler sektöründeki olumlu beklentilerle tüketime dayalı vergi gelirlerinin,
- İstihdamdaki olumlu gelişmelere bağlı olarak gelir vergisinin,
- Reel sektör kârlılıkları yoluyla kurumlar vergisinin

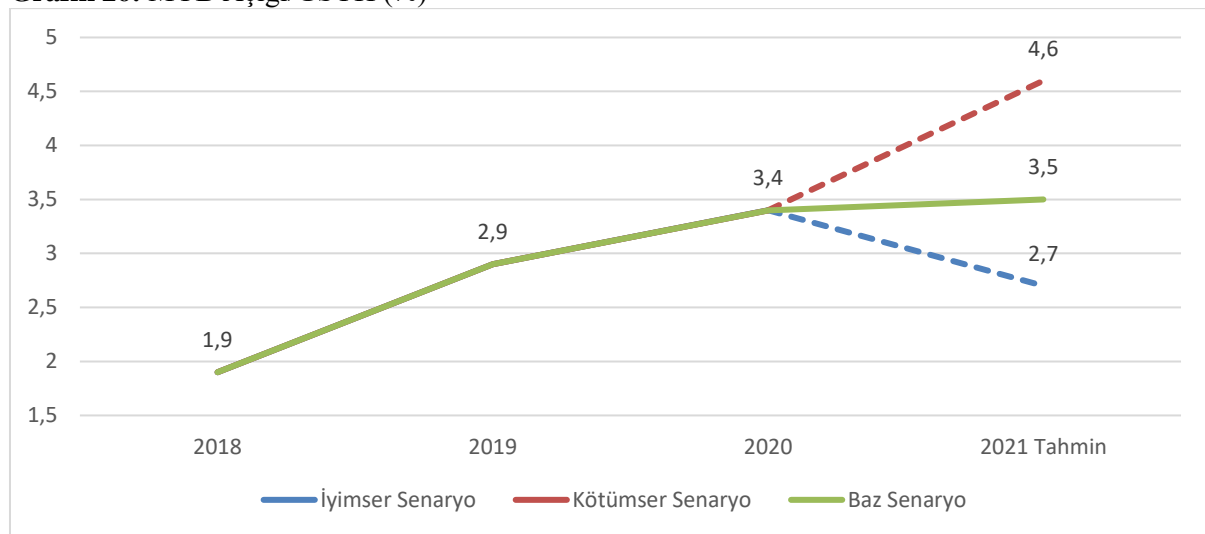
olumlu etkilenmesi beklenmektedir. Ayrıca;

- Petrol fiyatlarında ılımlı seyir varsayımıyla eşel mobil kaynaklı gelir kaybının azalabileceği,
- Salgının etkisini kaybetmesiyle salgın kaynaklı harcamaların azalabileceği

ihtimali senaryoya dâhil edilmiştir.

Bu çerçevede iyimser senaryoda 2021 yılı MYB açığının GSYH'ye oranının yüzde 2,7 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (Grafik 26).

Grafik 26: MYB Açığı/GSYH (%)

Kaynak: HMB

Kovid-19 salgınının etkisini artıracak **kötümser senaryoda** büyümenin, ithalatın, özel tüketim ve yatırım harcamalarının daha düşük gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Bunun sonucunda;

- Tüketime dayalı vergi gelirlerinin,
- Düşük büyümeye bağlı olarak kârlılıklardaki düşüş nedeniyle gelir ve kurumlar vergisi gelirlerinin

azalacağı tahmin edilmektedir.

Ayrıca;

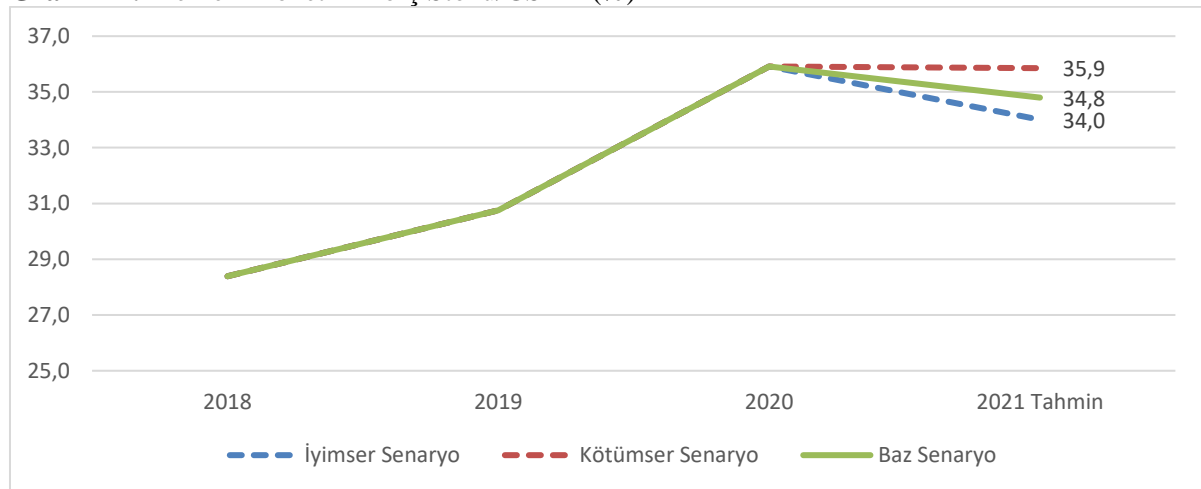
- Eşel mobil sistemi nedeniyle petrol ve doğalgaz ürünlerinden alınan ÖTV gelirlerinin olumsuz etkilenmesi,
- Ekonomik görünümün bozulması nedeniyle gelir tahsilat performansının olumsuz etkilenmesi,
- Salgınla mücadeleye yönelik ilave ihtiyaçların ortaya çıkması ve diğer zaruri nedenlerle harcamalarda artış olması

ihtimali senaryoya yansıtılmıştır.

Bu çerçevede, **kötümser senaryoda 2021 MYB açığının GSYH'ye oranının yüzde 4,6 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (Grafik 26).**

Baz senaryoya göre bütçe açığında ortaya çıkması muhtemel farklar finansman ihtiyacına doğrudan yansıtılacak olup tamamının borçlanma ile karşılanacağı varsayımı altında borç stokunu aynı oranda etkileyecektir. **Bu çerçevede, 2021 yılı merkezi yönetim borç stokunun GSYH'ye oranının kötümser senaryoda yüzde 35,9 seviyesinde, iyimser senaryoda yüzde 34 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir (Grafik 27).**

Grafik 27: Merkezi Yönetim Borç Stoku/GSYH (%)*

* Borç stokunun duyarlılık analizi yaklaşımının temel dinamiklerinden birisi olan faiz dışı denge etkisi dışındaki diğer bileşenlerin aynı kalacağı varsayılmıştır.

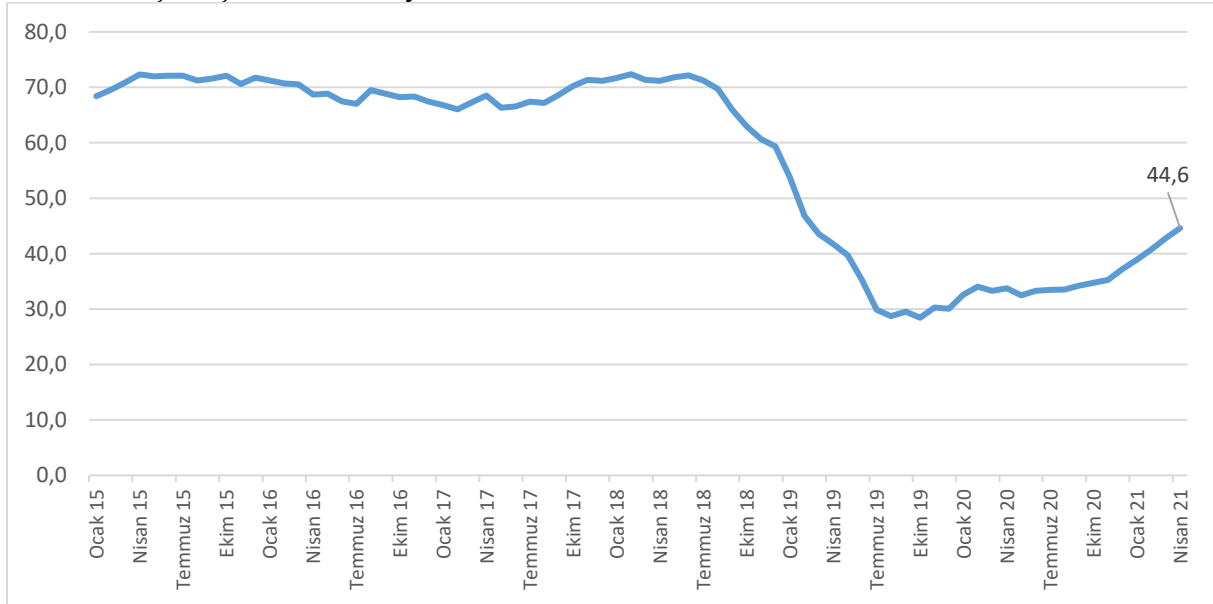
Kaynak: HMB

5. Finansman⁹

2021 yılı Hazine Finansman Programı çerçevesinde orta ve uzun vadede oluşabilecek riskleri yönetebilmek amacıyla;

- Borçlanmanın ağırlıklı olarak TL cinsinden yapılması,
- Faiz giderlerinin optimal şekilde yönetilmesini teminen uygun enstrüman ve vade bileşimi dikkate alınarak, gelecek 12 ayda faizi yenilenecek senetler ile vadesine 12 aydan az kalmış senetlerin payının belirli bir seviyede tutulması,
- Özellikle küresel salgın sürecinde nakit ve borç yönetiminde oluşabilecek likidite riskinin azaltılması amacıyla güçlü nakit rezervinin tutulması stratejileri izlenmekte ve borçlanmalar bu çerçevede gerçekleştirilmektedir.

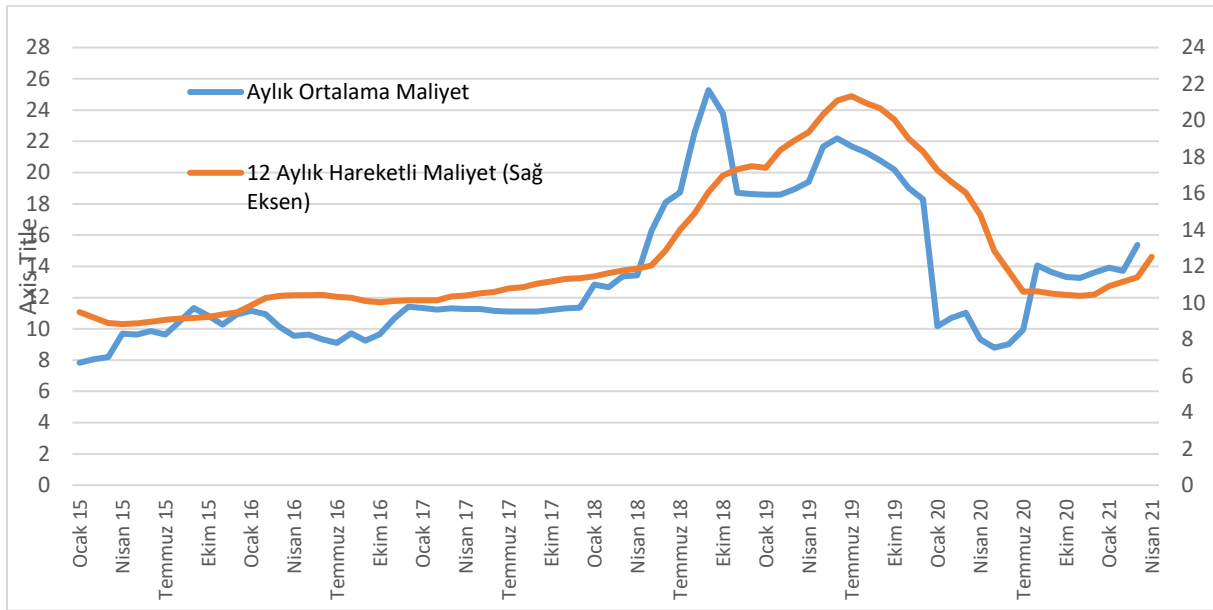
Grafik 28: İç Borçlanmanın 12 Aylık Hareketli Vadesi

Kaynak: HMB

2020 yılının son çeyreğinden itibaren borçlanma araçları piyasasında görülen yabancı ilgisiyle birlikte iç borçlanmanın ortalama vadesinde artış eğilimi gözlenmiştir. Mart ayından itibaren uzun vadeli sabit getirili senetlere yönelik yatırımcı talebinde azalma meydana gelmiştir. Söz konusu piyasa koşullarına rağmen iç borçlanmanın 12 aylık hareketli vadesi artmaya devam etmiş ve 2021 yılı Mart ayı sonunda 42,8 aya, Nisan ayı sonunda ise 44,6 aya yükselmiştir (Grafik 28).

⁹ Finansmana ilişkin detaylı veriler aylık olarak yayımlanan Kamu Borç Yönetimi Raporunda yer almaktadır (<https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-raporlari>).

Grafik 29: İç Borçlanmanın 12 Aylık Hareketli Maliyeti (%)

Kaynak: HMB

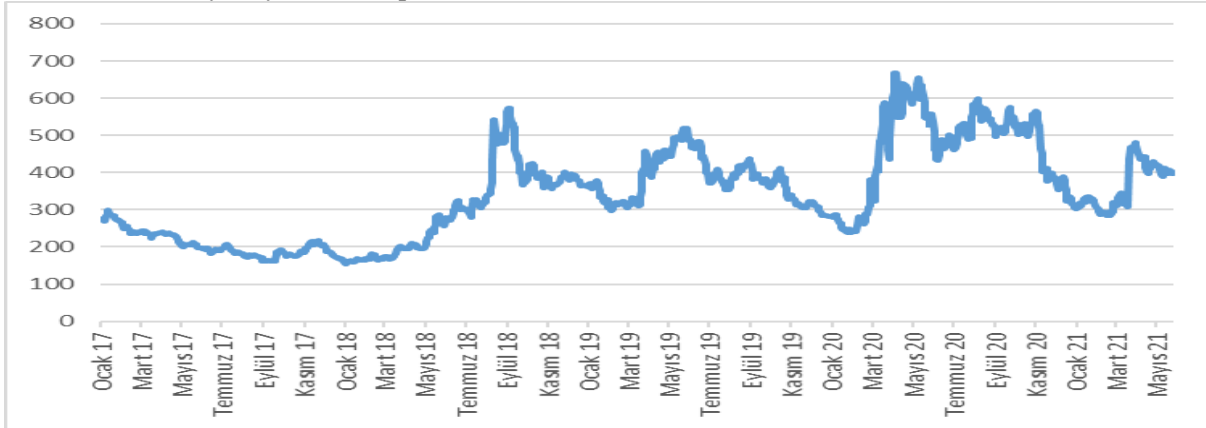
Benzer şekilde, 2020 yılı son çeyreğinden itibaren uygulanan para politikasındaki belirgin sıkılaşmaya rağmen görece düşen risk primi sayesinde Hazine'nin TL cinsi borçlanma maliyetlerinde kayda değer bir artış görülmemiştir. Ancak, Mart ayıyla birlikte söz konusu maliyette Şubat ayına göre 166 baz puan artış gözlenmiştir (Grafik 29).

Bütün bu gelişmeler çerçevesinde, ilerleyen dönemde borçlanma stratejisinde borç stokunun yapısının iyileştirilmesi, itfa profilinin dengeli dağılması ve risklerin azaltılması amacıyla uzun vadeli ve TL cinsi borçlanmalara ağırlık verme hedefi sürdürülecektir. Bu kapsamda, 2021 yılı itibarıyla piyasa şartları da dikkate alınarak yurt içinde ihraç edilen döviz cinsi senetlerin stokunun toplam stok içerisindeki payının azaltılması stratejisi izlenmeye devam edilecektir. Benzer şekilde, itfa profilinin dengeli dağılmasını ve finansman riskinin azaltılmasını sağlamak amacıyla değişim ihalelerine 2021 yılında düzenli olarak devam edilmekte ve vadesi yaklaşan senetler uzun vadeli senetlerle değiştirilmektedir. Bununla birlikte, bütçe tahminlerindeki iyileşmenin bir yansıması olarak yılın geri kalanında finansman ihtiyacının azalması nedeniyle 2021 yılı iç borç çevirme oranının yıllık Hazine Finansman Programı duyurusunda yer alan oranın altında kalması beklenmektedir. İzlenen bu stratejiler çerçevesinde, özellikle orta vadede Hazine'nin aylık ve yıllık borç servisi tutarlarının önemli ölçüde gerilemesi ile merkezi yönetim borç stoku üzerindeki enflasyon, kur ve faiz risklerinin olumsuz etkilerinin azalması beklenmektedir.

Diğer taraftan, iç finansman alanında, baz borçlanma senaryosunda bulunmamakla birlikte, aşağı yönlü riskler şu şekilde özetlenmektedir:

- Küresel salgın sürecinin yarattığı belirsizlikler nedeniyle ilave finansman ihtiyacının oluşması, programlanan borçlanma miktarı ve borçlanma maliyetleri üzerinde bir risk unsuru olarak ön plana çıkmaktadır.
- Salgın süreci nedeniyle alınan tedbirler kapsamında, İşsizlik Sigortası Fonu (İSF) tarafından yapılan harcamaların devam etmesi durumunda İSF'nin Hazine ihalelerine katılımı olumsuz etkilenebilecektir.
- Hazine iç borçlanma programında, döviz cinsi senetlerin payı azaltılarak, TL cinsi senetlere ağırlık verilmesi hedefinin gerçekleştirilmesinde senetlere olan talep koşulları belirleyici olacaktır.
- Enflasyon oranının mevcut öngörülerin üzerinde seyretmesi durumunda borç stoku içerisindeki enflasyona endeksli senetlerin faiz yükünde artış yaşanabilecektir. Benzer şekilde, olası enflasyon artışının TL faiz oranlarını olumsuz etkilemesi halinde stoktaki değişken kuponlu senetlerin kupon ödemelerinde de artış görülebilecektir.
- Döviz kurlarının yükselmesi stoktaki döviz cinsi senetlerin anapara ve kupon ödeme miktarlarını artıracak ve Hazine itfa profili üzerinde olumsuz etkilere neden olabilecektir.

Yurt içinde ve uluslararası piyasalarda ortaya çıkan gelişmelerin özellikle uluslararası sermaye piyasalarında ülkemiz varlıklarına yönelik risk iştahı üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Ülke riskine ilişkin bir gösterge niteliği taşıyan 5 yıllık CDS primi, Kovid-19 salgınının etkisiyle oldukça hızlı bir şekilde yükselerek Nisan 2020'de 667 baz puan seviyesine ulaşmıştır. Salgın sebebiyle ortaya çıkan ekonomik belirsizliklerin azalması ve Türkiye'ye yönelik beklentilerin iyileşmesi sonucunda CDS primi 2020 yılını 300 baz puan düzeyinde kapatmıştır. 2021 yılı Mart ayında CDS primi 482 baz puana kadar yükselip sonraki dönemde bir miktar toparlanarak 400 baz puan seviyelerine gerilemiştir. CDS priminde yaşanan bu gelişmeler uluslararası sermaye piyasalarından borçlanma maliyetlerini de güçlü şekilde etkilemektedir (Grafik 30).

Grafik 30: Türkiye 5 yıllık CDS primi

Kaynak: Bloomberg

Yılın ilk çeyreğinde; yıllık finansman programında planlanan toplam 10 milyar dolar yurt dışı tahvil ihracının 3,5 milyar dolarlık kısmı tamamlanmıştır. Küresel ekonomik aktivitedeki toparlanma, emtia fiyatlarında gözlenen güçlü artışlar ve tedarik zinciri sorunlarının yarattığı baskılar gelişmiş ülkelerde enflasyon beklentilerinin yükselmesine neden olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde artan enflasyon beklentileri, başta ABD tahvil faizleri olmak üzere gelişmiş ülke tahvil faizlerini artırarak risk iştahını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle uluslararası piyasalarda gelişmekte olan ülkelere yönelik finansal akımların azalması ihtimali artmaktadır. Bu faktörlerin yanı sıra jeopolitik ve uluslararası siyasi gelişmeler uluslararası tahvil piyasasına erişim ve potansiyel ihraçların maliyetleri konusunda riskler taşımaktadır.

İç Borçlanma Programı: 31 Aralık 2020 tarihinde kamuoyu ile paylaşılan İç Borçlanma Stratejisi çerçevesinde, Ocak–Mart 2021 dönemi için öngörülen iç ve dış borç ödemelerinin finansmanını sağlamak amacıyla Ocak, Şubat ve Mart aylarında sırasıyla 25,4, 40,4 ve 31,2 milyar TL olmak üzere toplam 97 milyar TL iç borçlanma yapılması programlanmıştır. Buna karşın piyasa koşullarına ve ihalelerdeki talep miktarlarına bağlı olarak 102,7 milyar TL’lik borçlanma gerçekleştirilmiştir (Tablo 11). Gerçekleşen iç borçlanma tutarları ile programlanan borçlanma tutarları arasındaki fark, verim eğrisinin uzun tarafında yer alan sabit kuponlu senetlere yönelik yüksek yabancı yatırımcı ilgisi sebebiyle uygun maliyetle gerçekleştirilen ihraçlardan kaynaklanmaktadır.

Diğer taraftan 31 Mart 2021 tarihinde kamuoyu ile paylaşılan İç Borçlanma Stratejisi çerçevesinde; Nisan–Haziran 2021 dönemi için öngörülen iç ve dış borç ödemelerinin finansmanını sağlamak amacıyla Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında sırasıyla 33, 54 ve 43,8 milyar TL olmak üzere toplam 130,8 milyar TL iç borçlanma yapılması programlanmıştır.

Tablo 11: 2021 Yılı I. Çeyrek İç Borçlanma

İç Borçlanma Gerçekleşmeleri (milyon TL)	İç Borçlanma Programı* (milyon TL)	Fark** (%)	İç Borç Servisi Gerçekleşmeleri (milyon TL)	İç Borç Çevirme Oranı*** (%)
102.693	97.000	5,87	108.998	94,21

*İlgili çeyreğe ilişkin olarak bir önceki çeyreğin son iş günü kamuoyuna duyurulan iç borçlanma stratejisinde yer alan söz konusu çeyrekteki üç ay için öngörülen aylık iç borçlanma programı tutarlarının toplamıdır.

** $[(\text{İç Borçlanma Gerçekleşmeleri} - \text{İç Borçlanma Programı}) / \text{İç Borçlanma Programı}] \times 100$

*** $[(\text{İç Borçlanma Gerçekleşmeleri} / \text{İç Borç Servisi Gerçekleşmeleri}) \times 100]$. Nakit Bazlı İç Borçlanma ve İç Borç Ödeme verilerini içermekte olup değişim ihaleleri dahil değildir. Bu kapsamda Nakit Bazlı İç Borçlanma tutarları; primli satılan kuponlu senetler için nominal tutarları, iskontolu satılan kuponlu senetler ve kuponsuz senetler için net tutarları içermektedir.

Kaynak: HMB

İç Borç Servisi Gerçekleşmeleri: 2021 yılı ilk çeyreğinde 74,7 milyar TL anapara ve 34,3 milyar TL faiz olmak üzere toplam 109 milyar TL iç borç servisi gerçekleştirilmiştir.

İç Borç Çevirme Oranı: 31 Aralık 2020 tarihinde kamuoyu ile paylaşılan İç Borçlanma Stratejisi çerçevesinde, 2021 yılı Ocak – Mart dönemi iç borç çevirme oranı yüzde 84,9 olarak öngörülmüştür. Ancak gerçekleştirilen iç borç servisi ve iç borçlanmalar kapsamında, Ocak–Mart dönemi iç borç çevirme oranı yüzde 94,2 olarak gerçekleşmiştir.

Dış Borçlanma Gerçekleşmeleri: 26 Ocak 2021 tarihinde 5 ve 10 yıl vadeli çift dilim bir tahvil ihracı gerçekleştirilmiş olup her bir dilimde 1,75 milyar dolar olmak üzere toplam 3,5 milyar dolar tutarında finansman sağlanmıştır.

Dış Borç Servisi Gerçekleşmeleri: 2021 yılı ilk çeyreğinde 30,7 milyar TL anapara ve 11,2 milyar TL faiz olmak üzere toplam 41,9 milyar TL dış borç servisi gerçekleştirilmiştir.

Kutu: Sürdürülebilir Tahvil

Küresel ölçekte sürdürülebilir nitelikte yatırımların önem kazanması ile Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (Environmental, Social and Governance- ESG) kriterleri yatırım kararlarında etkili olmaya başlamış ve özellikle son yıllarda, iklim krizinin ve Kovid-19 salgının da etkisiyle, ESG tahvil piyasası önemli ölçüde büyümüştür. Bu gelişmeler ışığında, Bakanlığımız tarafından uluslararası ESG tahvil piyasasında tahvil ihracı yoluyla borçlanma işlemi gerçekleştirilmesi hedeflenmekte olup bu kapsamda bir tahvil çerçeve dokümanı hazırlanmaktadır. Piyasa koşullarına bağlı olarak gerçekleştirilebilecek potansiyel bir ihraç ile yeni bir uluslararası yatırımcı tabanına ulaşılması, orta ve uzun vadeli kalkınma hedeflerinin finansmanına katkı sağlanması ve ekonomik büyümenin desteklenmesi hedeflenmektedir.

6. Merkezi Yönetim Borç Stoku¹⁰

2020 yılı sonunda merkezi yönetim borç stoku bir önceki yıla göre 483,8 milyar TL tutarında artış göstermiştir. 2020 yılındaki stok artışının 279,1 milyar TL tutarındaki kısmı net borçlanmadan ve 204,7 milyar TL tutarındaki kısmı kur farkından kaynaklanmaktadır (Tablo 12).

Tablo 12: 2019-2020 Yılları Merkezi Yönetim Borç Stoku Değişimi (milyon TL)

Dönem	Dönem Başı Stok	Net Borçlanma*	Kur Farkı**	Dönem Sonu Stok
2019	1.067.115	194.740	67.199	1.329.054
2020	1.329.054	279.123	204.672	1.812.849

(*) İki dönem arasında oluşan net prim geliri ve net iskonto gideri bu kaleme dahil edilmiştir.

(**) İstatistiki amaçlı üretilmiş olup muhasebe kayıtlarından farklılık gösterebilmektedir.

Kaynak: HMB

2021 yılı ilk çeyreği sonunda ise merkezi yönetim borç stoku bir önceki çeyreğe göre 137,2 milyar TL tutarında artış göstermiştir. 2021 yılı I. çeyreğindeki stok artışının 24,1 milyar TL tutarındaki kısmı net borçlanmadan ve 113,1 milyar TL tutarındaki kısmı kur farkından kaynaklanmaktadır (Tablo 13).

Tablo 13: 2021 Yılı I. Çeyrek Merkezi Yönetim Borç Stoku (milyon TL)

2020 IV. Çeyrek Stok	Net Borçlanma*	Kur Farkı	2021 I. Çeyrek Stok
1.812.849	24.106	113.094	1.950.049

(*) İki dönem arasında oluşan net prim geliri ve net iskonto gideri bu kaleme dahil edilmiştir.

Kaynak: HMB

¹⁰ Borç stokuna ilişkin detaylı veriler aylık olarak yayımlanan Kamu Borç Yönetimi Raporunda yer almaktadır (<https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-raporlari>).

7. Hazine Nakit Gerçekleşmeleri

Hazine hesaplarına yansıyan gelir ve giderlerin esas alındığı Hazine nakit gerçekleştirmeleri verilerine göre, 2021 yılının ilk çeyreğinde geçtiğimiz yılın ilk çeyreğine kıyasla gelirler yüzde 32, faiz dışı giderler yüzde 12 ve faiz giderleri ise yüzde 43 artış göstermiştir. Faiz dışı fazla ise özellikle gelirlerdeki nisbi yüksek artış nedeniyle geçen yılın aynı dönemine kıyasla 51 milyar TL'nin üzerinde bir iyileşme ile 56,3 milyar TL seviyesinde gerçekleşmiştir.

Faiz gideri ve diğer çeşitli gelirler de dikkate alındığında, Hazine nakit dengesi 2021 yılının ilk çeyreğinde geçen yıla kıyasla yaklaşık 38 milyar TL iyileşme ile 11,3 milyar TL fazla vermiştir. Yine aynı dönemin finansman tarafı incelendiğinde, borçlanmanın net etkisinin geçen yılın aynı dönemine göre 40 milyar TL azaldığı ve 23 milyar TL olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, güçlü nakit rezervi politikası doğrultusunda, 2021 yılının Mart ayı sonu itibarıyla nakit gerçekleştirmelerine göre Hazine kasa seviyesi 51,1 milyar TL artış göstermiştir (Tablo 14).

Tablo 14: 2021 Yılı I. Çeyrek Hazine Nakit Gerçekleşmeleri¹

(milyon TL)	2020 I. Çeyrek	2021 I. Çeyrek	Değişim (milyon TL)	Değişim (%)
1. Gelirler	261.056	343.945	82.889	31,8
2. Giderler	287.646	332.830	45.184	15,7
Faiz Dışı Giderler	256.155	287.625	31.470	12,3
Faiz Ödemeleri	31.491	45.205	13.714	43,5
3. Faiz Dışı Denge	4.902	56.321	51.419	
4. Özelleştirme ve Fon Gelirleri²	179	178	-1	-0,7
5. Nakit Dengesi (1+4-2)	-26.410	11.293	37.703	
6. Finansman (7+8+9+10)	26.410	-11.293	-37.703	-142,8
7. Borçlanma (Net)	63.306	22.973	-40.333	-63,7
Dış Borçlanma (Net)	22.475	-5.070	-27.545	-122,6
Kullanım	23.873	25.652	1.779	7,5
Ödeme	1.398	30.722	29.324	2.098,10
İç Borçlanma (Net)	40.831	28.043	-12.788	-31,3
Kullanım	93.317	102.671	9.354	10
Ödeme	52.486	74.628	22.142	42,2
8. TMSF'den Aktarımlar	11	0	-11	-100
9. Devirli - Garantili Borç Geri Dönüşleri	377	602	226	59,9
10. Banka Kullanımı (5+7+8+9)³	-37.283	-34.868	2.415	-6,5
11. Kur Farkları⁴	5.912	16.272	10.360	175,2
12. Kasa/Banka Net (10-11)³	-43.195	-51.139	-7.944	18,4

(1) Hazine nakit gerçekleşmeleri verileri, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 1 sayılı cetvelinde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin Hazine hesaplarına yansıyan mali istatistiklerini kapsamaktadır.

(2) Özelleştirme İdaresi tarafından aktarılan tutarlar ile 4,5 G lisans bedeli, 2B arazi satış gelirleri ve diğer hisse satış gelirlerinden oluşan ve Kamu Hesapları Bülteni'nde (KHB) bütçe gelir kalemleri arasında yer alacak tutarı göstermektedir.

(3) Pozitif tutar kasa/banka hesaplarında meydana gelen azalışları, negatif tutar artışları göstermektedir.

(4) Kur farkları Kasa/Banka hesabına ilişkin kur hareketlerinden kaynaklanan farkları göstermektedir. Pozitif tutar Kasa/Banka hesabında artışı, negatif tutar azalışı işaret etmektedir.

Kaynak: HMB

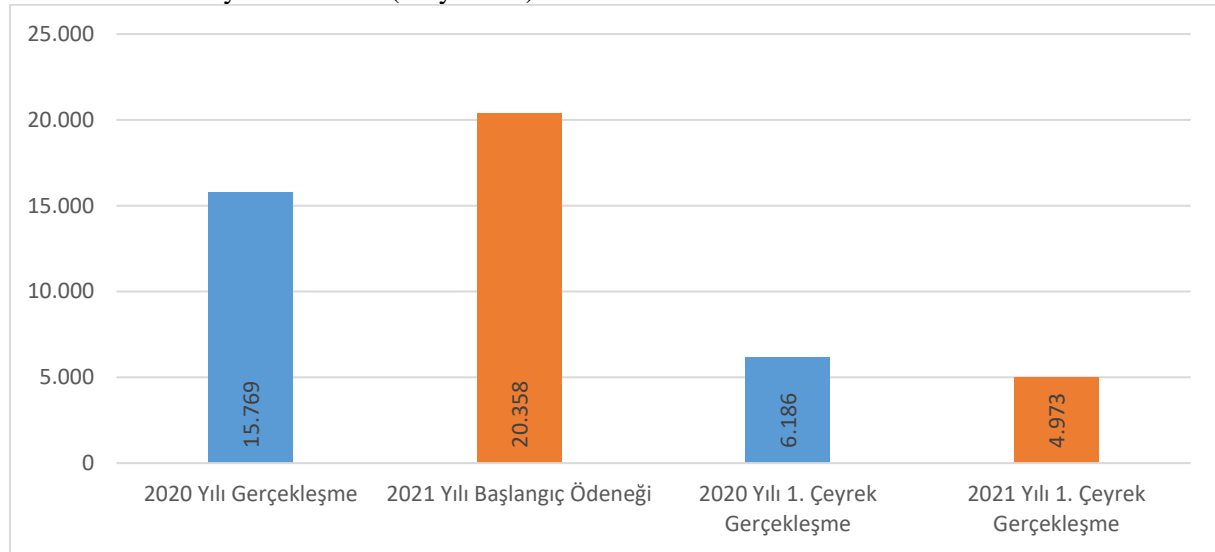
8. Kamu İşletmeleri

Kamu işletmeleri, ülkemiz ekonomisinde önemli bir yer tutmaya devam etmekte; gerek tekel konumunda olduğu, gerek özel kesimle rekabet halinde olduğu sektörlerde belirleyici roller üstlenmektedir. Dolayısıyla bu işletmelerin rekabet kabiliyetlerinin iyileştirilmesi, operasyonel yeterlilikleri ile maliyet etkinliklerinin artırılması, kamu maliyesine olabilecek risklerinin azaltılması, şeffaflık ve hesap verebilirliklerinin daha da güçlendirilmesi ülkemizin sürdürülebilir kalkınması için son derece önem arz etmektedir.

Öncelikle, KİT'lerle merkezi yönetim bütçesi arasındaki ilişkiye bakıldığında bu teşebbüslerden öz kaynağı veya gelirleri yetersiz olan kuruluşların işletme açıklarının ve yatırım harcamalarının karşılanması amacıyla sermaye ödemesi yapılmakta, bir kısım teşebbüslerde ise ilgili mevzuat çerçevesinde verilen görevlerin yerine getirilmesi sonucu oluşan görevlendirme alacakları Merkezi Yönetim Bütçesinden karşılanmaktadır.

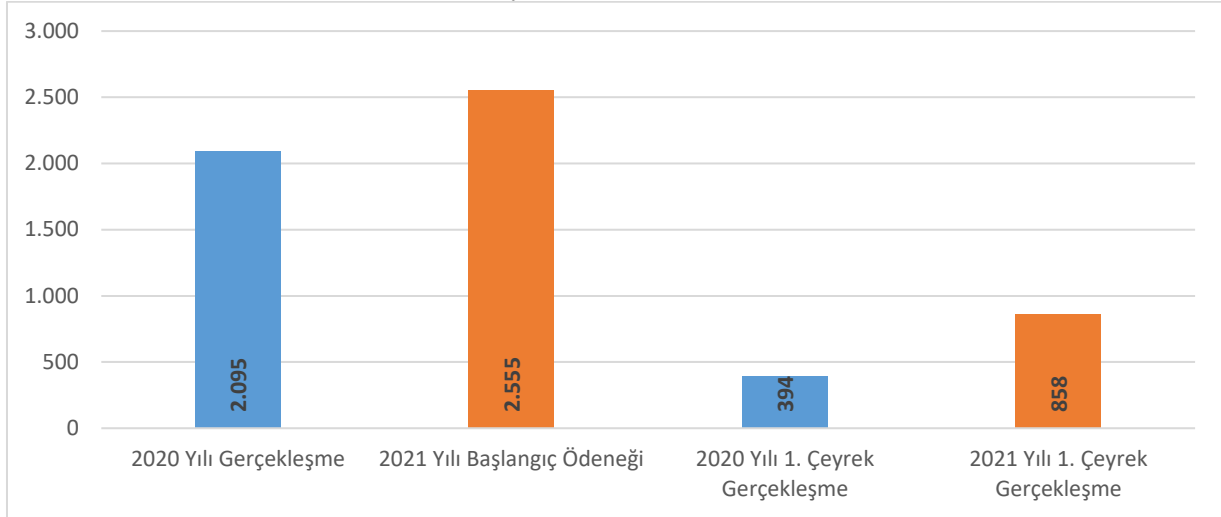
2021 yılında teşebbüsler için öngörülen sermaye ödeneği 20,4 milyar TL düzeyinde olup 2020 yılına göre ödenekteki artışın temel kaynağını TCDD'nin artan yatırım kalemi kaynaklı ilave finansman ihtiyacı oluşturmaktadır (Grafik 31).

Grafik 31: Sermaye Ödemeleri (milyon TL)

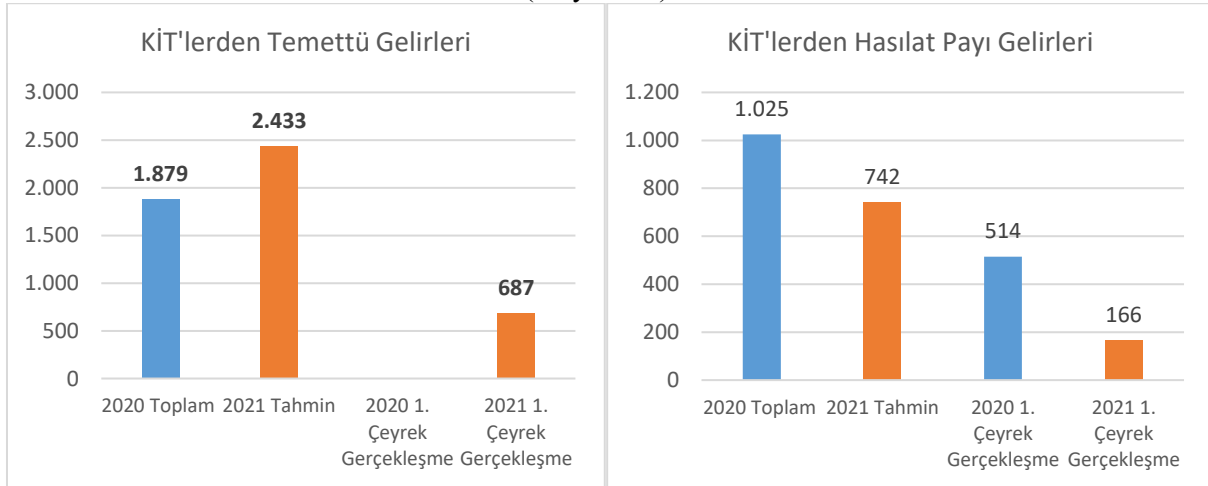
Kaynak: HMB

Görevlendirme uygulamalarında ise 2021 yılı ödeneği ve I. çeyrek harcamalarındaki artışın temel nedeni Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullara kömür dağıtımının Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu (TKİ) tarafından üstlenilmesidir (Grafik 32).

Grafik 32: Görevlendirme Ödemeleri (milyon TL)

Kaynak: HMB

Merkezi yönetim bütçesinden teşebbüslere yapılan aktarımların yanı sıra, bu teşebbüslerden merkezi yönetim bütçesine temettü ve hasılat payı adı altında katkı sağlanmaktadır. 2020 yılında KİT'lerden 1,9 milyar TL temettü tahsil edilmiş olup bu tutarın 2021 yılında 2,4 milyar TL düzeyinde olması beklenmektedir. Diğer taraftan, 2021 yılının ilk çeyreğinde KİT'lerden 687 milyon TL tutarında temettü tahsil edilmiş olup geçen yılın aynı döneminde ise herhangi bir tahsilat gerçekleşmemiştir (Grafik 33).

Grafik 33: KİT'lerden Elde Edilen Gelirler (milyon TL)

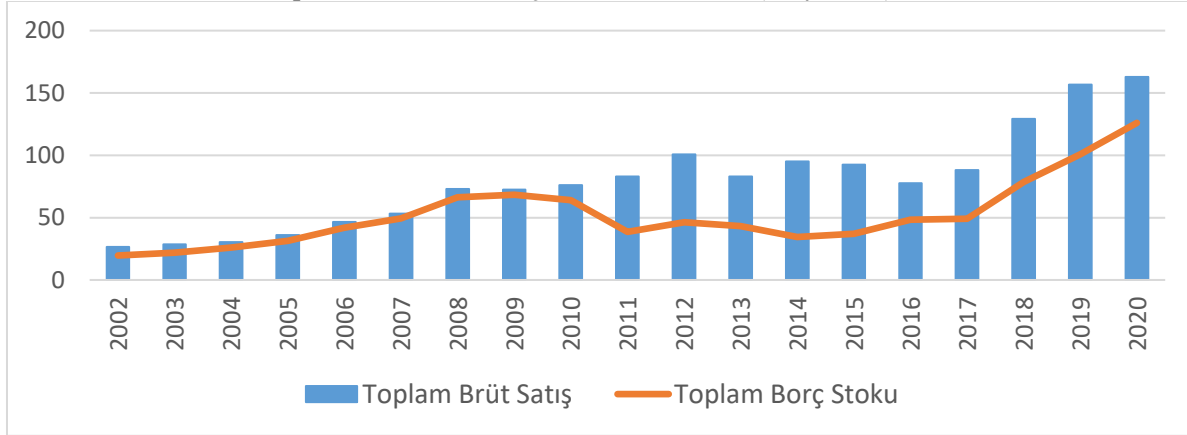
Kaynak: HMB

Hasılat payı gelirlerinde ise 2021 yılı ilk çeyreğinde 2020 yılının aynı dönemine göre düşüş görülmekte olup bunun gerekçesini hasılat payı ödemesi yapan teşebbüslerin işletme gelirlerinin salgın nedeniyle önemli ölçüde azalması oluşturmaktadır.

Diğer taraftan, KİT'lerin 2020 yılı sonu itibarıyla brüt satışları 160 milyar TL düzeyine ulaşmıştır (Grafik 34). KİT'lerin brüt satışlarına en büyük katkı ise enerji sektöründe faaliyet

gösteren KİT'lerden gelmektedir. Borç stokunun brüt satışa oranı son yıllarda bir miktar artış göstermiş olsa da 2010 öncesi döneme kıyasla daha olumlu bir görünüm arz etmektedir.

Grafik 34: KİT'lerin Toplam Brüt Satış-Borç Stoku Durumları (milyar TL)

Kaynak: HMB

KİT'ler halen enerjiden tarıma, savunma sanayinden ulaşırmaya birçok sektörde belirleyici roller üstlenmektedir. Bu çerçevede teşebbüslerin ekonomiye ve istihdama yapacakları katkının artırılması önem arz etmektedir. Son yıllarda ülkeler, kamu işletmelerini dönüşüme tabi tutarken uluslararası alanda genel kabul görmüş kurumsal yönetim ilkelerini esas almaktadırlar. Güncel gelişmeler dikkate alınarak ülkemizde de iç denetim ve bağımsız denetim ile konsolide raporlamalar gibi birtakım uygulamalar benimsenmiştir.

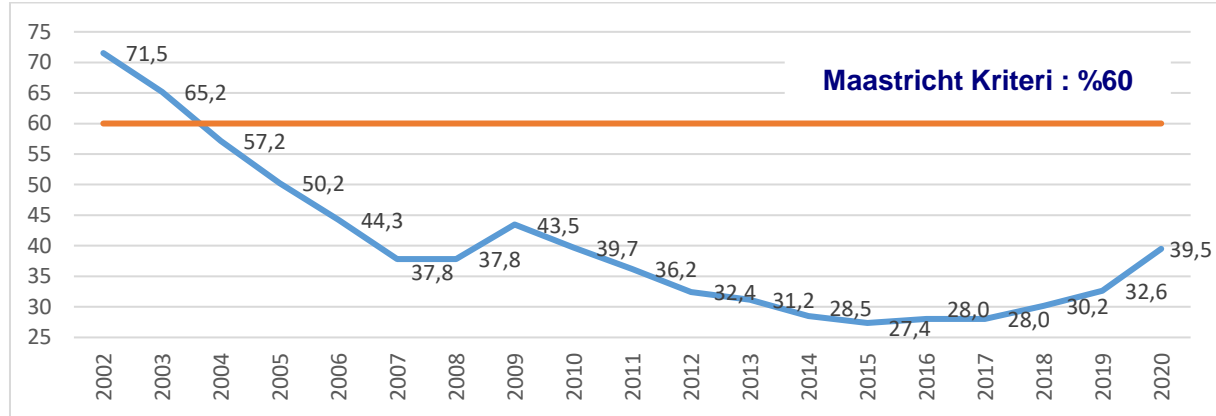
Aynı zamanda, Ekonomi Reform Programı ile uyumlu olarak, teşebbüslerin rekabet güçlerinin artırılması, kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmaya uzun vadede olumlu katkılar sağlamaları amacıyla çalışmalar yürütülmektedir.

9. Ekler

Ek-1: AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stoku

2002 yılında yüzde 71,5 seviyesinde olan AB tanımlı genel yönetim borç stokunun GSYH'ye oranı, uygulanan sıkı maliye politikaları ve stratejik ölçütlere dayalı borçlanma politikalarının etkisiyle düşüş kaydederek 2020 yılında yüzde 39,5 seviyesine gerilemiştir. 2020 yılında Kovid-19 salgınının da etkisiyle ortaya çıkan borçlanma ihtiyacı sebebiyle borç stoku/GSYH oranında bir miktar artış söz konusu olmuştur. Buna karşın, ülkemize ilişkin söz konusu oran, AB üyeliğinin bir ön koşulu olan Maastricht kriterinin (yüzde 60) aşağısında olup ayrıca, güncel AB üye ortalamasından da (yüzde 89,8) oldukça düşüktür (Grafik 35 ve Tablo 15).

Grafik 35: AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stoku/GSYH (%)

Kaynak: HMB

Tablo 15: AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stoku/GSYH Oranının AB Ülkeleri ile Kıyaslaması (%)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
AB Ortalaması*	81,6	84,0	85,8	86,6	84,6	83,8	82,0	80,3	79,2	89,8
Euro Bölgesi-19	86,9	89,9	91,8	92,0	90,1	90,0	87,7	85,8	84,0	97,3
Yunanistan	172,1	159,6	177,4	178,9	175,9	178,5	179,2	186,2	180,5	199,9
İtalya	116,5	123,4	129,0	131,8	131,6	134,8	134,1	134,4	134,7	154,2
Portekiz	111,4	126,2	129,0	130,6	128,8	131,5	126,1	121,5	117,2	130,8
Belçika	102,6	104,3	105,5	107,5	106,4	104,9	102,0	99,8	98,1	113,2
Fransa	87,8	90,6	93,4	94,9	95,6	98,0	98,3	98,1	98,1	116,5
İspanya	69,5	85,7	95,5	100,4	99,3	99,2	98,6	97,4	95,5	114,1
İngiltere	80,8	84,1	85,2	87,0	87,9	86,8	86,3	85,8	85,3	101,0
Avusturya	82,4	81,9	81,3	84,0	84,7	82,9	78,5	74,0	70,5	79,1
Macaristan	80,5	78,4	77,2	76,7	76,7	75,5	72,2	69,1	65,5	74,3
Almanya	79,4	80,7	78,2	75,3	71,6	69,2	65,1	61,8	59,6	70,0
Hollanda	61,7	66,2	67,7	67,9	64,6	61,9	56,9	52,4	48,7	55,2
Türkiye**	36,2	32,4	31,2	28,5	27,4	28,0	28,0	30,2	32,6	39,5

*2019'un dördüncü çeyreğine kadar 28 AB ülkesinin, 2020 ilk çeyreği itibarıyla 27 AB ülkesinin oranıdır.

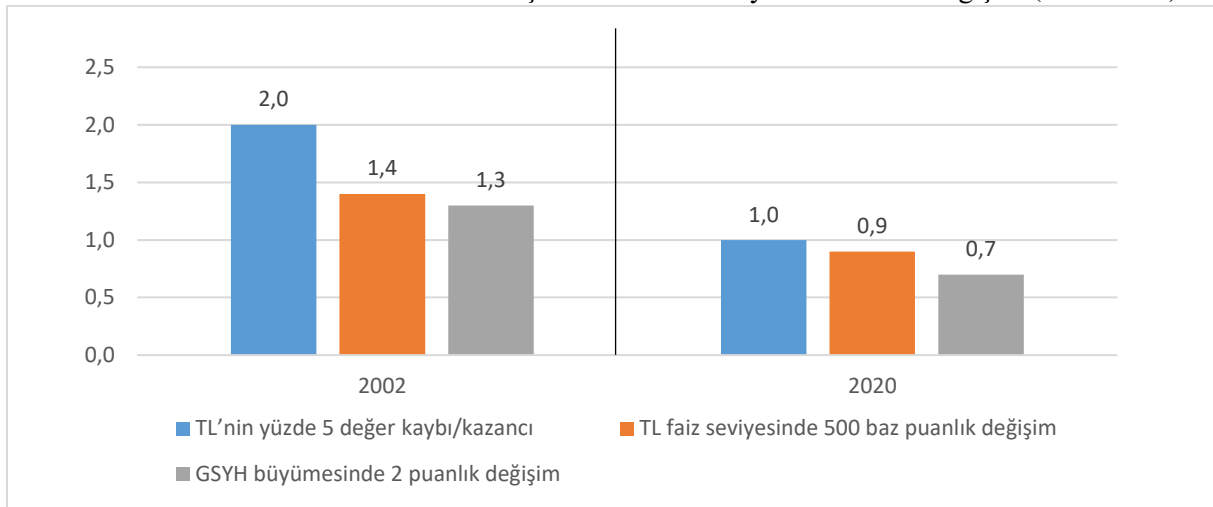
**2020 yılı, Türkiye için yıl sonu verisi olup diğer oranlar üçüncü çeyrek dönem sonuçlarıdır.

Kaynak: Eurostat / HMB

AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stokunun Duyarlılık Analizi Sonuçları

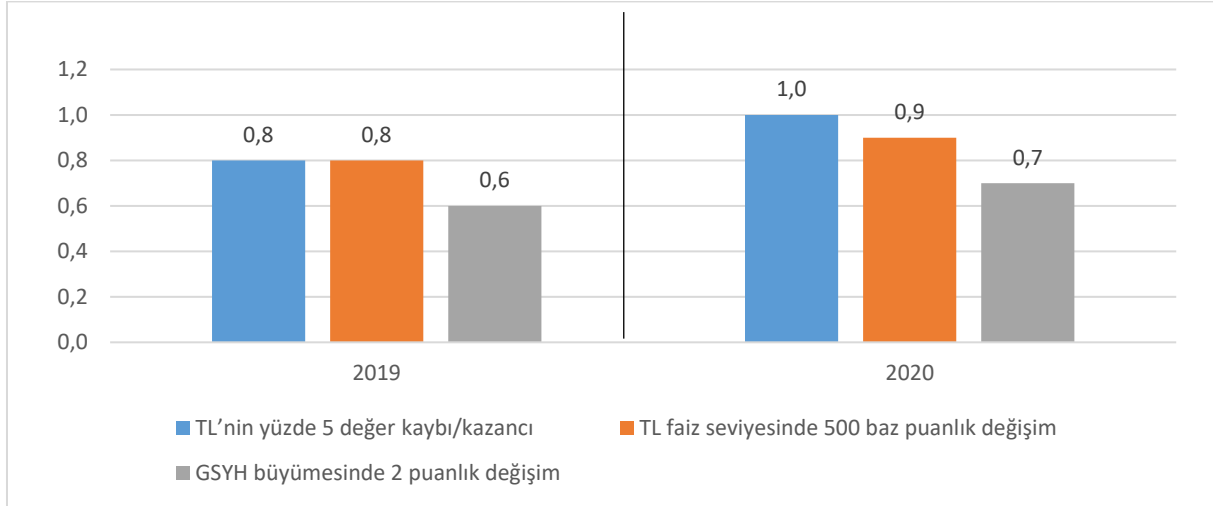
AB tanımlı genel yönetim borç stokunun çeşitli makroekonomik şoklara olan duyarlılığının ölçüldüğü 2020 yılı analizi sonuçlarına göre TL’de yaşanabilecek yüzde 5 değer kaybı, stokun GSYH’ye oranında yüzde 1 puan, TL faiz seviyesindeki 500 baz puanlık artış, stokun GSYH’ye oranında yüzde 0,9 puan ve GSYH büyümesindeki 2 puanlık azalış stokun GSYH’ye oranında yüzde 0,7 puan artışa neden olmaktadır. 2002 yılına kıyasla şokların etkilerinde önemli ölçüde iyileşme sağlandığı görülmektedir (Grafik 36).

Grafik 36: AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stokunun GSYH'ye Oranındaki Değişim (2002-2020)

Kaynak: HMB

2020 yılı için yapılan analiz 2019 yılı ile kıyaslandığında kur şokunda 0,2 puanlık, faiz ve büyüme şoklarında ise 0,1 puanlık artış olduğu görülmektedir (Grafik 37). Söz konusu artışların, temel olarak borç stoku/GSYH oranının artması ve borç stokunun kompozisyonunun değişmesinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Borç stokunun, kur şokundaki artışa, 2019 yılına kıyasla daha fazla duyarlı olmasının sebebi ise AB tanımlı borç stoku içindeki döviz cinsi borçların payının 2019 yılındaki yüzde 48,3 değerinden, 2020 yılında yüzde 52,8'e yükselmesidir.

Grafik 37: AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stokunun GSYH'ye Oranındaki Değişim (2019-2020)

Kaynak: HMB

Diğer taraftan, 2020 yılı borç stoku/GSYH gerçekleşmesi ile varsayımlar kullanılarak yapılan duyarlılık analizi çalışmasına göre makroekonomik şoklar neticesinde borç stokunun;

- TL'de yaşanabilecek yüzde 5'lik değer kaybı sonucunda 55,8 milyar TL,
- TL faiz seviyesindeki 500 baz puanlık yükseliş sonucunda 48,9 milyar TL,
- GSYH büyümesindeki 2 puanlık azalış sonucunda ise 41,6 milyar TL artması öngörülmektedir (Tablo 16).

Tablo 16: Duyarlılık Analizi Sonucunda Borç Stokunda Gerçekleşebilecek Nominal Artış Miktarları

	(milyar TL)
TL'nin yüzde 5 değer kaybı	55,8
TL faiz seviyesinde 500 baz puanlık artış	48,9
GSYH büyümesinde 2 puanlık azalış	41,6

Kaynak: HMB

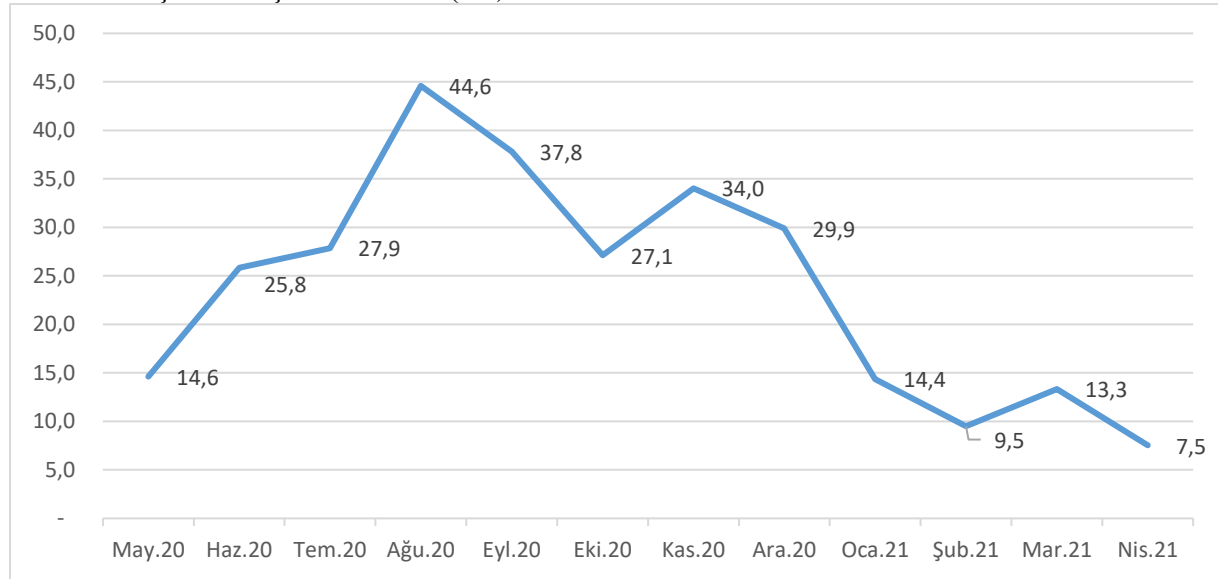
Ek-2: Altın İthalatının Azaltılmasına Yönelik Çalışmalar ve Etkileri

2021 yılı Şubat ayında yapılan düzenlemeler ile standart ve standart dışı işlenmemiş kıymetli madenlerin ithalinin sadece Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yetkilendirilen Borsa İstanbul üyesi kıymetli madenler aracı kuruluşları tarafından yapılması mümkün hale getirilmiştir. Kıymetli madenler aracı kuruluşlarının ithalat işlemlerinin takibine yönelik yeni düzenlemeler uygulamaya alınmıştır.

Ayrıca, 2021 yılı Mart ayında yürürlüğe giren Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) kesintisine ilişkin değişiklik ile standart dışı işlenmemiş kıymetli madenler için Borsa İstanbul üyelerine sağlanan muafiyet kaldırılmıştır.

2020 yılında ciddi bir artış gösteren ve 2020 yılının Ağustos ayında zirve yapan işlenmemiş altın ithalatı yapılan değişiklikler sonrasında büyük düşüş göstermiştir. 2021 yılı Nisan ayında işlenmemiş altın ithalatı son üç yılın en düşük seviyesine inmiştir (Grafik 38).

Grafik 38: İşlenmemiş Altın İthalatı (ton)

Kaynak: TÜİK

10. Veri Yayınlama Takvimi

Söz konusu rapor çeyreklik dönemlerle yayımlanacak olup yayımlanma tarihleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 17: Veri Yayınlama Takvimi

Rapor Adı	Yayın tarihi
Kamu Maliyesi Raporu 2021- I. Çeyrek	2021 Mayıs
Kamu Maliyesi Raporu 2021 - II. Çeyrek	2021 Ağustos
Kamu Maliyesi Raporu 2021- III. Çeyrek	2021 Kasım
Kamu Maliyesi Raporu 2021 – IV. Çeyrek	2022 Şubat